

واکاوی افزایش اشتغال در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۵۴۳۱
تیرماه ۱۳۹۶

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۴.....	۱. محاسبه اشتغالزایی براساس داده‌های مرکز آمار ایران طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵
۱۱.....	۲. بررسی رابطه رشد اقتصادی و اشتغالزایی در ایران
۱۱.....	۲-۱. منبع ایجاد اشتغال در سال‌های بدون رشد
۱۳.....	۲-۲. سهم ناچیز بنگاه‌های خرد و کوچک در رشد اقتصادی
۱۴.....	۳. شکاف بین برداشت عمومی و داده‌های اقتصادی
۱۵.....	۳-۱. عدم همسویی تحولات جمعیتی با افزایش اشتغال
۱۷.....	۳-۲. ترکیب جمعیت جوان بیکار و بالا بودن حساسیت‌های جامعه به این قشر
۱۷.....	۳-۳. افزایش جمعیت غیرفعال
۱۹.....	۳-۴. پایین بودن سهم اشتغالزایی عمومی
۲۲.....	۳-۵. بالا بودن سهم اشتغال غیررسمی
۲۳.....	۳-۶. بالا بودن سهم اشتغالزایی بنگاه‌های خرد
۲۴.....	۳-۷. پایین بودن سطح دستمزد دریافتی شاغلین
۲۴.....	۳-۸. توزیع نامتوازن منطقه‌ای اشتغال
۲۵.....	۳-۹. ایرادات تعریف رسمی شاغل
۲۶.....	نتیجه‌گیری و جمع‌بندی
۲۹.....	منابع و مآخذ

واکاوی افزایش اشتغال در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

چکیده

شواهد نشان می‌دهد که با وجود تأیید آمارهای رسمی و افزایش ۱/۳ میلیون نفر شاغل طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵، افکار عمومی به این موضوع با دیده تردید می‌نگرد. بخشی از این تردید به افزایش همزمان ۷۰۰ هزار نفری در جمعیت بیکار کشور طی این دو سال بازمی‌گردد، اما در مجموع بین برداشت ذهنی جامعه و آنچه در داده‌های اقتصادی نمایان شده، شکافی موجود است که سبب می‌شود برداشت عمومی قائل به اتفاقاتی نباشد که طی دو سال اخیر در بازار کار رخ داده است. به نظر می‌رسد مهمترین عوامل ایجاد این شکاف، شامل موارد زیر است:

۱. **عدم همسویی تحولات جمعیتی با اشتغالی:** افزایش تعداد شاغلان و همزمانی آن با موج جمعیت جوان و تحصیلکرده کشور.

۲. **ترکیب جمعیت جوان بیکار و بالا بودن حساسیت‌های جامعه به سرنوشت این قشر**

۳. **افزایش جمعیت غیرفعال:** حضور ۶۱ درصدی جمعیت غیرفعال در جمعیت در سن کار طی سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ و به تبع آن کاهش نرخ مشارکت.

۴. **پایین بودن سهم اشتغالی عمومی:** ۸۲ درصد مشاغل ایجاد شده در سال ۱۳۹۴ در بخش خصوصی، ۸ درصد مشاغل ایجاد شده در بخش دولتی.

۵. **افزایش اشتغال غیررسمی:** افزایش ۶۶۸ هزار نفر به جمعیت شاغل کشور سال ۱۳۹۴ (۵۳ درصد فاقد بیمه و ۴۷ درصد بیمه)، افزایش ۶۱۵ هزار نفر به شاغلین اضافه شده در سال ۱۳۹۵ (۲۹ درصد بیمه و ۷۱ درصد فاقد بیمه).

۶. **بالا بودن سهم اشتغالی بنگاه‌های خرد:** در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۸۲ و ۱۰۰ درصد از شاغلین اضافه شده، مربوط به بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن.

۷. **پایین بودن سطح دستمزد شاغلین:** دریافت دستمزدی کمتر از ۵۰۰ هزار تومان در ماه برای کارگران در ۵۲۲ بنگاه صنعتی در سال ۱۳۹۲، وجود کارگران شاغل زیر خط فقر و با دستمزد پایین، عدم کفایت سطح حداقل دستمزد برای خروج از فقر.

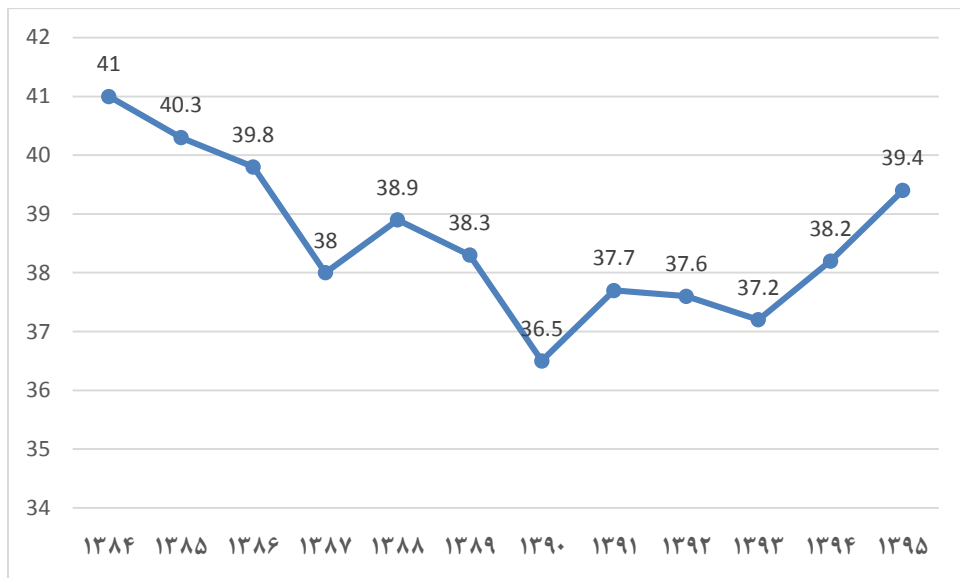
۸. **توزیع نامتوازن منطقه‌ای اشتغال:** تأثیر تحولات منطقه‌ای بر ذهنیت مردم، پراکندگی نامتوازن اشتغال و بیکاری بین مناطق، دسترسی نامتعادل مناطق به نهادهای ارتباطی و رسانه‌ای، عدم تقارن میان حساسیت‌های اجتماعی، حساسیت زیاد جامعه به خبرهای منفی تا خبرهای مثبت.

۹. **ایرادهای تعریف رسمی شاغل**

مقدمه

شواهد نشان می‌دهد که از نیمه دهه ۱۳۸۰ تا سال‌های ابتدایی دهه ۱۳۹۰ خالص اشتغالزایی اقتصاد ایران تقریباً صفر بوده است و با آنکه در همین دوره جمعیت جوان کشور به بیشترین میزان خود طی چند دهه اخیر رسیده است، نرخ بیکاری به تناسب آن افزایش نیافته است که علت آن افزایش جمعیت غیرفعال در کشور است. همین امر سبب شده که نرخ مشارکت طی دهه ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۰ همواره رو به کاهش باشد. از سال ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۳ نرخ مشارکت تقریباً ثابت مانده و روند کاهشی آن متوقف شده است و در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ تاکنون پیوسته نرخ مشارکت در حال افزایش بوده و برخلاف روند یک دهه قبل از آن، جمعیت غیرفعال کاهش یافته است.

نمودار ۱. نرخ مشارکت سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۵

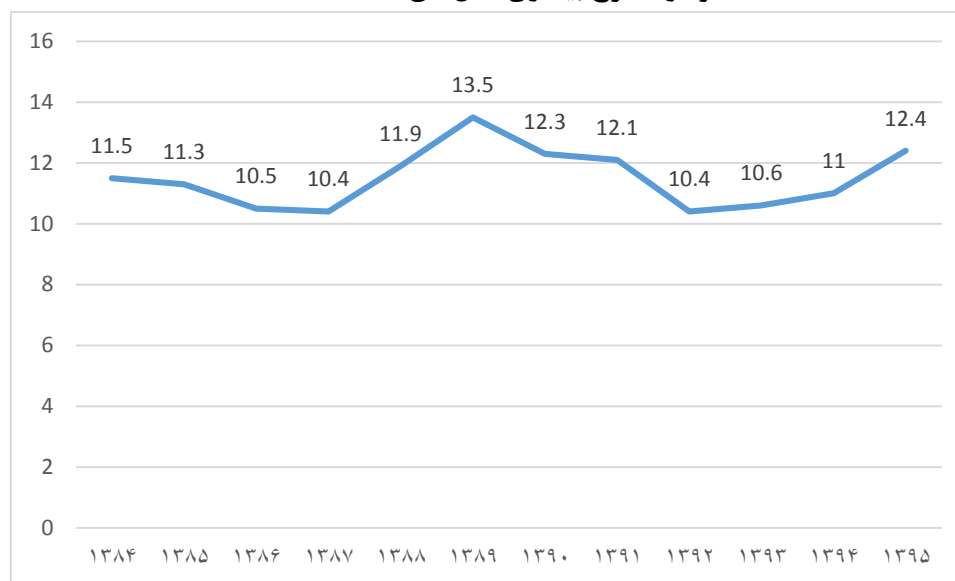

مأخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف.

روند نرخ بیکاری طی این سال‌ها نشان می‌دهد که از سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۸۹، نرخ بیکاری روندی افزایشی داشته است و از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۲ نرخ بیکاری روندی کاهشی داشته و تا سال ۱۳۹۵ دوباره افزایش نرخ بیکاری مشاهده می‌شود.

نمودار ۲. نرخ بیکاری سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۵

مأخذ: همان.

تعداد شاغلان نیز نشان می‌دهد که طی دهه ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ تعداد شاغلان با ۶۸۶ هزار نفر افزایش از ۲۰/۶ میلیون نفر به ۲۱/۳ میلیون نفر رسیده است. علاوه بر این، آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ نزدیک به یک میلیون و سیصد هزار نفر به تعداد شاغلان اضافه شده است. در همین دوره تعداد بیکاران نیز در حال افزایش بوده است. به طوری که جمعیت بیکار از ۲/۵ میلیون نفر در سال ۱۳۹۳ به ۳/۲ میلیون نفر در سال ۱۳۹۵ رسیده است.

در این میان، با وجودی که آمارهای رسمی حکایت از افزایش تعداد قابل توجه شاغلین دارد، به نظر می‌رسد که افکار عمومی به این موضوع با دیده تردید می‌نگرد. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد که بین برداشت ذهنی مردم و آنچه در اقتصاد رخ داده است و در داده‌های اقتصادی نمایان شده، شکافی موجود است که سبب می‌شود برداشت عمومی جامعه قائل به اتفاقاتی نباشد که طی دو سال اخیر در بازار کار رخ داده است. حال سؤال این است که اولاً چقدر آمار اشتغال با سایر نماگرهای اقتصاد ایران سازگاری دارد؟ ثانیاً اگر واقعیت با آمار سازگار است چرا با شکاف تلقی عمومی از وخامت بیکاری مواجه هستیم؟ در این بررسی تلاش می‌شود در حد امکان به علت‌های ایجاد این شکاف پرداخته شود.

به همین منظور ابتدا براساس آمارهای موجود در مرکز آمار ایران، روند آمار و اطلاعات شاغلین و بیکاران طی سال‌های ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۵ بررسی می‌شود، سپس میزان اشتغالزایی طی این دوره برحسب مردان و زنان شاغل محاسبه شده و در ادامه سهم بخش‌های مختلف اقتصادی (کشاورزی، صنعت و

خدمات) در اشتغالزایی طی دوره مد نظر محاسبه می‌گردد. در این مرحله صحت و سقم ایجاد هفتصد هزار فرصت شغلی براساس داده‌های رسمی مرکز آمار مشخص می‌شود. در ادامه بررسی می‌شود آیا اشتغال ایجاد شده طی سال‌های اخیر حاصل رشد اقتصادی بوده است یا خیر؟ به این منظور ابتدا منبع اصلی ایجاد اشتغال طی سال‌های اخیر معرفی شده و سهم این منبع در ایجاد ارزش افزوده تحلیل می‌شود و در پایان دلایل ایجاد شکاف بین برداشت‌های عمومی و داده‌های اقتصادی ارائه می‌گردد.

۱. محاسبه اشتغالزایی براساس داده‌های مرکز آمار ایران طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

جدول ۱ نشان می‌دهد که تعداد شاغلان سال ۱۳۸۴ از ۲۰/۶ میلیون نفر به ۲۱/۱ میلیون نفر در سال ۱۳۸۶ رسیده است و این رقم در سال ۱۳۸۷ به ۲۰/۵ میلیون نفر کاهش داشته و در سال ۱۳۸۸ با کمی افزایش به ۲۱ میلیون نفر رسیده است. دوباره این رقم تا سال ۱۳۹۱ روند کاهشی داشته و در سال ۱۳۹۲ به ۲۱/۳ میلیون نفر افزایش داشته است.

تعداد شاغلان در سال ۱۳۹۳، ۲۱/۳ میلیون نفر بوده و به ۲۱/۹ میلیون نفر در سال ۱۳۹۴ افزایش یافته و همین رقم در سال ۱۳۹۵ به ۲۲/۵ میلیون نفر رسیده است.

همچنین این جدول نشان می‌دهد که جمعیت بیکار در سال ۱۳۸۴ از ۲/۷ میلیون نفر به ۲/۴ میلیون نفر در سال ۱۳۸۷ کاهش یافته است و با افزایش این رقم طی سال ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹ به ۳/۲ میلیون نفر رسیده است و دوباره تا سال ۱۳۹۲ جمعیت بیکاران رو به کاهش بوده است و از سال ۱۳۹۴ تا ۱۳۹۵، جمعیت بیکاران دوباره افزایش یافته و از ۲۴/۸ میلیون نفر به ۳/۲ میلیون نفر رسیده است.

جدول ۱. وضعیت اشتغال جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ (نفر)

سال	عنوان	تعداد شاغلین کل	جمعیت بیکار
۱۳۸۴	کل	۲۰۶۱۴۶۶۷	۲۶۷۴۸۶۶
	مرد	۱۶۶۵۴۲۷۷	۱۸۵۵۷۶۸
	زن	۳۹۶۰۳۹۰	۸۱۹۰۰۹۸
۱۳۸۵	کل	۲۰۸۳۶۲۶۳	۲۶۴۲۶۴۸
	مرد	۱۶۸۶۷۸۵۱	۱۸۷۷۹۳۱
	زن	۳۹۶۸۴۱۱	۷۶۴۷۱۶
۱۳۸۶	کل	۲۱۰۸۸۱۹۷	۲۴۸۶۲۳۸
	مرد	۱۷۲۲۶۶۲۳	۱۷۶۴۱۱۸
	زن	۳۸۶۲۲۷۲	۷۲۲۱۱۹
۱۳۸۷	کل	۲۰۴۸۳۲۴۵	۲۳۹۲۱۷۹
	مرد	۱۷۱۰۵۷۶۵	۱۷۱۵۳۲۱
	زن	۳۳۷۷۶۷۹	۶۷۶۸۵۸
۱۳۸۸	کل	۲۱۰۰۰۷۰۹	۲۸۳۹۹۷۳
	مرد	۱۷۳۳۴۰۸۹	۲۰۹۸۱۹۳
	زن	۳۶۶۶۶۲۰	۷۴۱۷۷۸
۱۳۸۹	کل	۲۰۶۵۶۶۲۱	۳۲۱۸۳۲۹
	مرد	۱۷۱۹۹۶۱۲	۲۳۲۵۹۷۶
	زن	۳۴۵۷۰۰۷	۸۹۲۳۵۳
۱۳۹۰	کل	۲۰۵۰۹۹۴۶	۲۸۷۷۶۰۸
	مرد	۱۷۳۷۲۱۰۵	۲۰۴۶۶۱۲
	زن	۳۱۳۲۹۱۹	۸۳۰۹۹۶
۱۳۹۱	کل	۲۰۶۲۷۷۸۲	۲۸۴۸۲۳۷
	مرد	۱۷۱۸۱۱۰۵	۲۰۰۴۳۲۸
	زن	۳۴۴۷۱۲۰	۸۴۳۹۰۸۰
۱۳۹۲	کل	۲۱۳۳۷۴۷۸	۲۴۸۸۳۷۲
	مرد	۱۸۱۹۳۵۴۴	۱۷۱۳۵۴۳
	زن	۳۱۴۳۹۳۲	۷۷۴۸۲۸
۱۳۹۳	کل	۲۱۳۰۱۳۱۶	۲۵۱۴۱۶۶
	مرد	۱۸۲۰۲۱۵۱	۱۷۵۴۶۳۸
	زن	۳۰۹۹۱۶۲	۷۵۹۵۲۷
۱۳۹۴	کل	۲۱۹۶۸۷۰۰	۲۷۲۹۰۹۲
	مرد	۱۸۵۰۸۱۹۰	۱۸۹۴۱۲۲
	زن	۳۴۶۰۵۰۹	۸۳۴۹۷۰
۱۳۹۵	کل	۲۲۵۸۴۱۰۷	۳۲۰۳۳۹۸
	مرد	۱۸۷۰۳۸۹۶	۲۱۹۱۵۶۸
	زن	۳۸۸۰۲۰۸	۱۰۱۱۸۳۰

مأخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف.

جدول ۲ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۵ نسبت به سال ۱۳۸۴، ۲۲۱۵۹۶ نفر به تعداد شاغلین اضافه شده است که از این میان ۲۱۳۵۷۴ نفر آن مرد و ۸۰۲۱ نفر آن زنان بوده‌اند. در سال ۱۳۸۶، تعداد ۲۵۲۶۳۴ نفر به شاغلین اضافه شده است که در این بین ۳۵۸۷۷۲ نفر آن مردان بوده‌اند و زنان به تعداد ۱۰۶۱۳۹ نفر کاهش اشتغال داشته‌اند.

همچنین در سال ۱۳۸۸، تعداد ۵۱۷۴۶۴ نفر اشتغالزایی وجود داشته است که ۲۲۸۳۲۴ نفر آن مردان و ۲۸۹۱۴۱ نفر آن زنان بوده‌اند و به ترتیب طی سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲، تعداد ۱۱۷۸۳۶ و ۷۰۹۶۹۶ نفر به تعداد شاغلین اضافه شده است. در سال ۱۳۹۴، تعداد ۶۶۷۷۸۲ نفر به شاغلین اضافه شده است که از این بین تعداد ۳۰۶۲۶۳ نفر مردان و تعداد ۳۶۱۵۱۹ نفر زنان بوده‌اند. همچنین در سال ۱۳۹۵، نسبت به سال ۱۳۹۴، تعداد ۶۱۵۹۶۸ نفر به شاغلین اضافه شده است که ۱۹۵۹۸۳ نفر آن مردان و ۴۱۹۹۸۴ نفر از آنان زنان بوده‌اند.

شواهد نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ افزایش تعداد شاغلین در زنان نسبت به مردان بیشتر بوده است و این خود یکی از تحولات ویژه در دو سال اخیر است. چرا که طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ خالص ایجاد اشتغال برای زنان منفی بوده است و در هر سال نسبت به سال قبل از تعداد شاغلان زن کشور کاسته و به تعداد شاغلان مرد افزوده شده است. به طوری که خالص افزایش یا کاهش اشتغال مردان و زنان طی یک دوره ده ساله بسیار کم می‌باشد. اما طی دو سال اخیر نه تنها خالص اشتغال برای هر دو گروه افزایش یافته است، بلکه سهم زنان در این خصوص بیشتر نیز بوده است.

همچنین جدول ۲ نشان می‌دهد که در سال ۱۳۸۸، ۴۴۷۷۹۴ نفر به تعداد بیکاران اضافه شده است که ۳۸۲۸۷۲ نفر آن مردان و ۶۴۹۲۰ نفر آن زنان بوده‌اند.

در سال ۱۳۸۹، ۳۷۸۳۵۶ نفر به جمعیت بیکاران اضافه شده است که از این بین ۲۲۷۷۸۳ نفر آن مردان و ۱۵۰۵۷۵ نفر آن زنان بوده‌اند.

در سال ۱۳۹۳، جمعیت بیکاران ۲۵۷۹۴ نفر افزایش داشته است که عامل اصلی آن افزایش تعداد بیکاران مرد (۴۱۰۹۵ نفر) بوده است.

در سال ۱۳۹۴ نسبت به ۱۳۹۳، تعداد بیکاران ۲۱۴۹۲۶ نفر اضافه شده است و از این بین تعداد ۱۳۹۴۸۴ نفر مردان و تعداد ۷۵۴۴۳ نفر زنان بوده‌اند. همچنین در سال ۱۳۹۵، این رقم نسبت به سال قبل، ۴۷۴۳۰۶ نفر افزایش یافته است و از این بین تعداد ۲۹۷۴۴۶ نفر آن مردان و ۱۷۶۸۶۰ نفر از آنان زنان بوده‌اند.

جدول ۲. تعداد شاغلین اضافه شده در سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۵ (نفر)

سال	عنوان	افزایش شاغلین	افزایش بیکاران
۱۳۸۵	کل	۲۲۱۵۹۶	-۳۲۲۱۸
	مرد	۲۱۳۵۷۴	۲۲۱۶۳
	زن	۸۰۲۱	-۵۴۳۸۲
۱۳۸۶	کل	۲۵۲۶۳۴	-۱۵۶۴۱۰
	مرد	۳۵۱۷۷۲	-۱۱۳۸۱۳
	زن	-۱۰۶۱۳۹	-۴۲۵۹۷
۱۳۸۷	کل	-۶۰۵۶۵۲	-۹۴۰۵۹
	مرد	-۱۲۰۸۵۸	-۴۸۷۹۷
	زن	-۴۸۴۷۹۳	-۴۵۲۶۱
۱۳۸۸	کل	۵۱۷۴۶۴	۴۴۷۷۹۴
	مرد	۲۲۸۳۲۴	۳۸۲۸۷۲
	زن	۲۸۹۱۴۱	۶۴۹۲۰
۱۳۸۹	کل	-۳۴۴۰۸۸	۳۷۸۳۵۶
	مرد	-۱۳۴۴۷۷	۲۲۷۷۸۳
	زن	-۲۰۹۶۱۳	۱۵۰۵۷۵
۱۳۹۰	کل	-۱۴۶۶۷۵	-۳۴۰۷۲۱
	مرد	۱۷۲۴۹۳	-۲۷۹۳۶۴
	زن	-۳۱۹۰۸۸	-۶۱۳۵۷
۱۳۹۱	کل	۱۱۷۸۳۶	-۲۹۳۷۱
	مرد	-۱۹۱۰۰۰۰	-۴۲۲۸۴
	زن	۳۰۹۲۰۱	۱۲۹۱۲
۱۳۹۲	کل	۷۰۹۶۹۶	-۳۵۹۸۶۵
	مرد	۱۰۱۲۴۳۹	-۲۹۰۷۸۵
	زن	-۳۰۳۱۸۸	-۶۹۰۸۰
۱۳۹۳	کل	-۳۶۱۶۲	۲۵۷۹۴
	مرد	۸۶۰۷	۴۱۰۹۵
	زن	-۴۴۷۷۰	-۱۵۳۰۱
۱۳۹۴	کل	۶۶۷۳۸۴	۲۱۴۹۲۶
	مرد	۳۰۶۰۳۹	۱۳۹۴۸۴
	زن	۳۶۱۳۴۷	۷۵۴۴۳
۱۳۹۵	کل	۶۱۵۴۰۷	۴۷۴۳۰۶
	مرد	۱۹۵۷۰۶	۲۹۷۴۴۶
	زن	۴۱۹۶۹۹	۱۷۶۸۶۰

مأخذ: محاسبات محقق.

جدول ۳ نیز تعداد شاغلین بخش‌های مختلف اقتصادی را نشان می‌دهد. جدول زیر نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ سهم بخش خدمات از اشتغال رو به افزایش بوده و از ۴۴ درصد به ۵۰ درصد رسیده است و بالاترین سهم را در بخش‌های اقتصادی به خود اختصاص داده است. سهم بخش کشاورزی در طی این سال‌ها از ۲۴ درصد به ۱۸ درصد کاهش داشته است و سهم بخش صنعت نیز طی

سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ ابتدا از ۳۰ درصد به ۳۴ درصد در سال ۱۳۹۳ افزایش و سپس به ۳۱ درصد در سال ۱۳۹۵ کاهش داشته است.

جدول ۳. اشتغال برحسب نوع فعالیت (نفر)

سال	سهم	اشتغال در بخش کشاورزی	سهم	اشتغال در بخش صنعت	سهم	اشتغال در بخش خدمات	سهم
۱۳۸۴	کل	۵۰۹۹۹۶۶	۲۴/۷	۶۲۵۷۰۸۹	۳۰/۳	۹۲۵۷۶۱۲	۴۴/۹
	مرد	۳۷۶۹۹۵۴	۲۲/۶	۵۱۳۴۰۹۳	۳۰/۸	۷۷۵۰۲۳۰	۴۶/۵
	زن	۱۳۳۰۰۱۲	۳۳/۶	۱۱۲۲۹۹۶	۲۸/۳	۱۵۰۷۳۸۲	۳۸
۱۳۸۵	کل	۴۸۲۷۱۸۸	۲۳/۲	۶۶۰۴۹۰۹	۳۱/۷	۹۴۰۴۱۶۶	۴۵/۱
	مرد	۳۶۰۱۵۴۲	۲۱/۱	۵۳۴۴۷۰۰	۳۱/۷	۷۹۲۱۶۰۹	۴۷
	زن	۱۲۲۵۶۴۶	۳۰/۹	۱۲۶۰۲۰۹	۳۱/۷	۱۴۸۲۵۵۶	۳۷/۳
۱۳۸۶	کل	۴۸۰۹۵۵۲	۲۲/۸	۶۷۵۹۵۱۴	۳۲	۹۵۱۹۸۳۱	۴۵/۱
	مرد	۳۵۳۲۰۹۰	۲۰/۵	۵۶۳۴۲۵۸	۳۲/۷	۸۰۶۰۲۷۵	۴۶/۸
	زن	۱۲۷۷۴۶۱	۳۳/۱	۱۱۲۵۲۵۵	۲۹/۱	۱۴۵۹۵۵۶	۳۷/۸
۱۳۸۷	کل	۴۳۴۴۳۸۰	۲۱/۲	۶۶۱۰۶۵۷	۳۲/۲	۹۵۲۸۲۰۸	۴۶/۵
	مرد	۳۳۰۸۰۰۸	۱۹/۳	۵۶۸۶۹۰۲	۳۳/۲	۸۱۱۰۸۵۵	۴۷/۴
	زن	۱۰۳۶۳۷۲	۳۰/۶	۹۲۳۷۵۵	۲۷/۳	۱۴۱۷۳۵۲	۴۱/۹
۱۳۸۸	کل	۴۳۸۰۱۱۲	۲۰/۹	۶۶۷۵۰۴۸	۳۱/۸	۹۹۴۵۵۴۹	۴۷/۴
	مرد	۳۲۶۱۹۸۳	۱۸/۸	۵۷۴۰۴۱۵	۳۳/۱	۸۳۳۱۶۹۱	۴۸/۱
	زن	۱۱۱۸۱۲۹	۳۰/۵	۹۳۴۶۳۳	۲۵/۵	۱۶۱۳۸۵۸	۴۴
۱۳۸۹	کل	۳۹۶۹۹۱۵	۱۹/۲	۶۶۵۲۱۸۹	۳۲/۲	۱۰۰۳۴۵۱۷	۴۸/۶
	مرد	۳۰۰۳۴۲۰	۱۷/۵	۵۸۰۷۷۱۳	۳۳/۸	۸۳۸۸۴۷۹	۴۸/۸
	زن	۹۶۶۴۹۴	۲۸	۸۴۴۴۷۵	۲۴/۴	۱۶۴۶۰۳۸	۴۷/۶
۱۳۹۰	کل	۳۸۰۹۹۳۳	۱۸	۶۸۴۶۸۴۶	۳۳/۴	۹۸۵۳۱۶۷	۴۸/۰
	مرد	۲۹۸۴۷۹۹	۱۷/۲	۶۱۱۵۴۳۳	۳۵/۲	۸۲۷۱۱۹۵	۴۷/۶
	زن	۸۲۵۱۳۴	۲۶/۳	۷۳۱۴۱۳	۲۳/۳	۱۵۸۱۳۷۲	۵۰/۴
۱۳۹۱	کل	۳۹۹۸۴۱۷	۱۹/۴	۶۸۹۷۶۰۱	۳۳/۴	۹۷۳۱۷۶۴	۴۷/۲
	مرد	۳۰۹۹۶۴۰	۱۸/۰	۶۰۲۶۲۵۸	۳۵/۱	۸۰۵۴۷۶۳	۴۶/۹
	زن	۸۹۸۱۷۷۶	۲۶/۱	۸۷۱۳۴۲	۲۵/۳	۸۷۱۳۴۲	۴۸/۶
۱۳۹۲	کل	۳۹۱۳۴۱۲	۱۷/۲	۷۳۱۳۶۶۹	۳۴/۳	۱۰۱۱۰۳۹۷	۴۷/۴
	مرد	۳۱۷۶۴۵۳	۱۷/۵	۶۵۲۸۴۷۹	۳۵/۹	۸۴۸۸۶۱۲	۴۶/۶
	زن	۷۳۶۹۵۸	۲۳/۴	۷۸۵۱۹۰	۲۵	۱۶۲۱۷۸۴	۵۱/۶
۱۳۹۳	کل	۳۸۱۲۱۴۵	۱۷/۹	۷۱۹۱۶۶۱	۳۳/۸	۱۰۲۹۷۵۱۰	۴۸/۳
	مرد	۳۱۳۵۴۶۶	۱۷/۲	۶۴۳۷۳۴۱	۳۵/۴	۸۶۲۹۳۴۴	۴۷/۴
	زن	۶۷۶۶۷۸	۲۱/۸	۷۵۴۳۱۹	۲۴/۳	۱۶۶۸۱۶۵	۵۳/۸
۱۳۹۴	کل	۳۹۶۱۲۹۷	۱۸	۷۱۴۷۰۱۱	۳۲/۵	۱۰۸۶۰۳۹۲	۴۹/۴
	مرد	۳۱۷۱۴۵۸	۱۷/۱	۶۳۲۳۳۰۶	۳۴/۲	۹۰۱۳۴۲۶	۴۸/۷

سال	سهم	اشتغال در بخش کشاورزی	سهم	اشتغال در بخش صنعت	سهم	اشتغال در بخش خدمات	سهم
۱۳۹۵	زن	۷۸۹۸۳۹	۲۲/۸	۸۲۳۷۰۴	۲۳/۸	۱۸۴۶۹۶۶	۵۳/۴
	کل	۴۰۶۰۵۰۶	۱۸	۷۲۰۰۳۸۷	۳۱/۹	۱۱۳۲۳۲۱۴	۵۰/۱
	مرد	۳۲۰۷۸۲۶	۱۷/۱	۶۲۲۳۷۱۸	۳۳/۳	۹۲۷۲۳۵۲	۴۹/۶
	زن	۸۵۲۶۷۹	۲۲	۹۷۶۶۶۸	۲۵/۲	۲۰۵۰۸۶۱	۵۲/۸

مأخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف.

توضیح: سهم شاغلان نسبت جمعیت شاغل به کل شاغلین در سال.

جدول ۴ نشان می‌دهد که از تعداد ۲۲۱۵۹۶ نفر شاغلین اضافه شده در سال ۱۳۸۵، ۳۴۷۸۲۰ نفر در بخش صنعت و ۱۴۶۵۵۴ نفر آن در بخش خدمات بوده و بخش کشاورزی ۲۷۲ هزار نفر کارشناس شاغل داشته است. از تعداد ۳۴۷۸۲۰ نفر شاغلین اضافه شده بخش صنعت، ۲۱۰۶۰۷ نفر آن مردان و ۱۳۷۲۱۳ نفر آن زنان بوده‌اند و از تعداد ۱۴۶۵۵۴ نفر به شاغلین اضافه شده بخش خدمات، ۱۷۱۳۷۹ نفر آن مردان بوده‌اند و زنان در این بخش کاهش اشتغال داشته‌اند.

در سال ۱۳۸۶، تعداد ۲۵۲۶۳۴ نفر به شاغلین اضافه شده است که در این میان ۱۵۴۶۰۵ نفر آن در بخش صنعت و ۲۸۹۵۵۸ نفر آن در بخش خدمات بوده است و از شاغلین اضافه شده در بخش صنعت ۲۸۹۵۵۸ نفر مردان بوده‌اند و زنان کاهش اشتغال داشته‌اند و در بخش خدمات نیز تعداد اضافه شاغلین مردان ۱۳۸۶۶۶ نفر بوده، ولی زنان کاهش اشتغال داشته‌اند.

در سال ۱۳۸۸ تعداد ۵۱۷۴۶۴ نفر به شاغلین اضافه شده است که در این میان ۳۵۷۳۲ نفر به شاغلین بخش کشاورزی اضافه شده است که در این بین ۸۱۷۵۷ نفر آن زنان بوده و مردان کاهش اشتغال داشته‌اند. در همین سال بخش صنعت ۶۴۳۹۱ نفر به شاغلین اضافه شده است که ۵۳۵۱۳ نفر آن مردان و ۱۰۸۷۸ نفر آن زنان بوده‌اند و در بخش خدمات نیز ۴۱۷۳۴۱ نفر به شاغلین اضافه شده است و ۲۲۰۸۳۶ نفر آن مردان و ۱۹۶۵۰۶ نفر آن زنان بوده‌اند.

در سال ۱۳۹۱ نیز به شاغلین بخش کشاورزی و صنعت به ترتیب ۱۸۸۴۸۴ (۱۱۴۸۴۱ نفر مرد و ۷۳۶۴۲ نفر زن) و ۵۰۷۵۵ نفر (۱۳۹۹۲۹ نفر زن و کاهش ۸۹۱۷۵ نفر مرد) اضافه شده است و شاغلین بخش خدمات ۱۲۱۴۰۳ نفر کاهش داشته است.

در سال ۱۳۹۲ در بخش صنعت و خدمات به ترتیب ۴۱۶۰۶۸ (۵۰۲۲۲۱ نفر مرد و کاهش ۸۶۱۵۲ نفر زن) و ۳۷۸۶۳۳ نفر (۴۳۳۸۴۹ نفر مرد و کاهش ۵۵۲۱۶ نفر زن) به شاغلین اضافه شده است، اما بخش کشاورزی با کاهش شاغلین مواجه بوده است.

از ۶۶۸ هزار فرصت شغلی در سال ۱۳۹۴، بخش کشاورزی ۱۴۹۱۵۲ نفر افزایش شاغلین داشته است که ۳۵۹۹۲ نفر آن مردان و ۱۱۳۱۶۱ نفر آن زنان بوده‌اند. بخش صنعت در این سال کاهش اشتغال

در مردان داشته، اما زنان ۶۹۳۸۵ نفر افزایش شاغلین داشته‌اند. بخش خدمات در این سال ۵۶۲۸۸۲ نفر افزایش شاغلین داشته، که در این بین ۳۸۴۰۸۲ نفر آن مردان و ۱۷۸۸۰۱ نفر آن زنان بوده است. از ۶۱۱ هزار فرصت شغلی در سال ۱۳۹۵ نیز تعداد ۹۹۲۰۹ نفر به شاغلین بخش کشاورزی اضافه شده است و در این میان ۳۶۳۶۸ نفر آن مردان و ۶۲۸۴۰ نفر آن زنان بوده‌اند. در بخش صنعت ۵۳۳۷۶ نفر به شاغلین اضافه شده است و ۱۵۲۹۶۴ نفر آن زنان بوده‌اند و مردان کاهش اشتغال داشته‌اند و در بخش خدمات، تعداد ۴۶۲۸۲۲ نفر به تعداد شاغلین اضافه شده و ۲۵۸۹۲۶ نفر آن مردان و ۲۰۳۸۹۵ نفر آن زنان بوده‌اند.

یکی از نکات قابل توجه آن است که طی سال‌های ۱۳۹۱ تا ۱۳۹۵، فقط در سال ۱۳۹۲ اشتغال مردان در بخش صنعت افزایش داشته است، در سایر سال‌ها همراه با کاهش بوده است که در تغییر روند، قابل تأمل است.

جدول ۴. افزایش تعداد شاغلین بخش‌های مختلف (نفر)

سال	افزایش شاغلین	اشتغالزایی بخش کشاورزی	اشتغالزایی بخش صنعت	اشتغالزایی بخش خدمات
۱۳۸۵	کل	۲۲۱۵۹۶	-۲۷۲۷۷۸	۱۴۶۵۵۴
	مرد	۲۱۳۵۷۴	-۱۶۸۴۱۲	۱۷۱۳۷۹
	زن	۸۰۲۱	-۱۰۴۳۶۶	-۲۴۸۲۶
۱۳۸۶	کل	۲۵۲۶۳۴	-۱۷۶۳۶	۱۱۵۶۶۵
	مرد	۳۵۸۷۷۲	-۶۹۴۵۲	۱۳۸۶۶۶
	زن	-۱۰۶۱۳۹	۵۱۸۱۵	-۲۳۰۰۰
۱۳۸۷	کل	-۶۰۵۶۵۲	-۴۶۵۱۷۲	۸۳۷۷
	مرد	-۱۲۰۸۵۸	-۲۲۴۰۸۲	۵۰۵۸۰
	زن	-۴۸۴۷۹۳	-۲۴۱۰۸۹	-۴۲۲۰۴
۱۳۸۸	کل	۵۱۷۴۶۴	۳۵۷۳۲	۴۱۷۳۴۱
	مرد	۲۲۸۳۲۴	-۴۶۰۲۵	۲۲۰۸۳۶
	زن	۲۸۹۱۴۱	۸۱۷۵۷	۱۹۶۵۰۶
۱۳۸۹	کل	-۳۴۴۰۸۱	-۴۱۰۱۹۷	۸۸۹۶۸
	مرد	-۱۳۴۴۷۷	-۲۵۸۵۶۳	۵۶۷۸۸
	زن	-۲۰۹۶۱۳	-۱۵۱۶۳۵	۳۲۱۸۰
۱۳۹۰	کل	-۱۴۶۶۷۵	-۱۵۹۹۸۲	-۱۸۱۳۵۰
	مرد	۱۷۲۴۹۳	-۱۸۶۲۱	-۱۱۶۶۸۴
	زن	-۳۱۹۰۸۱	-۱۴۱۳۶۰	-۶۴۶۶۶
۱۳۹۱	کل	۱۱۷۸۳۶	۱۸۸۴۸۴	-۱۲۱۴۰۳
	مرد	-۱۹۱۰۰۰	۱۱۴۸۴۱	-۲۱۷۰۳۲
	زن	۳۰۹۲۰۱	۷۳۶۴۲	۹۵۶۲۸
۱۳۹۲	کل	۷۰۹۶۹۶	-۸۵۰۰۵	۳۷۸۶۳۳

سال	افزایش شاغلین	اشتغالزایی بخش کشاورزی	اشتغالزایی بخش صنعت	اشتغالزایی بخش خدمات
مرد	۱۰۱۲۴۳۹	۷۶۸۱۳	۵۰۲۲۲۱	۴۳۳۸۴۹
	زنان	-۱۶۱۸۱۸	-۸۶۱۵۲	-۵۵۲۱۶
کل	-۳۶۱۶۲	-۱۰۱۲۶۷	-۱۲۲۰۰۸	۱۸۷۱۱۳
	مرد	۸۶۰۷	-۴۰۹۸۷	-۹۱۱۳۸
زنان		-۴۴۷۷۰	-۶۰۲۸۰	-۳۰۸۷۱
کل	۶۶۷۳۸۴	۱۴۹۱۵۲	-۴۴۶۵۰	۵۶۲۸۸۲
	مرد	۳۰۶۰۳۹	۳۵۹۹۲	-۱۱۴۰۳۵
زنان		۳۶۱۳۴۷	۱۱۳۱۶۱	۶۹۳۸۵
کل	۶۱۵۴۰۷	۹۹۲۰۹	۵۳۳۷۶	۴۶۲۸۲۲
	مرد	۱۹۵۷۰۶	۳۶۳۶۸	-۹۹۵۸۸
زنان		۴۱۹۶۹۹	۶۲۸۴۰	۱۵۲۹۶۴

مأخذ: محاسبات محقق.

۲. بررسی رابطه رشد اقتصادی و اشتغالزایی در ایران

بررسی نرخ رشد اقتصادی و میزان اشتغال ایجاد شده، طی دهه اخیر نشان می‌دهد همبستگی مثبتی بین این دو شاخص وجود ندارد. به عبارت دیگر بعضاً مشاهده شده است که در سال‌هایی که رشد اقتصادی منفی بوده، اشتغالزایی وجود داشته است و در سال‌هایی که رشد اقتصادی بالایی وجود داشته، اشتغالزایی اتفاق نیافتاده است. به عنوان مثال، در سال‌های ۱۳۹۱، ۱۳۹۲ و ۱۳۹۴، نرخ رشد اقتصادی به ترتیب $۶/۸$ ، $-۱/۹$ و $-۱/۶$ درصد بوده است. در حالی که در همین سال‌ها به ترتیب ۱۱۸ هزار نفر، ۷۰۰ هزار نفر و ۶۷۰ هزار نفر به جمعیت شاغلین اضافه شده است و در سال ۱۳۸۹، نرخ رشد اقتصادی به $۶/۵$ درصد رسیده است در حالی که نرخ بیکاری در این سال افزایش داشته و به $۱۳/۵$ درصد رسیده و اشتغالزایی در این سال صفر بوده است.

اما اینکه چرا رشد اقتصادی توضیح‌دهنده اشتغالزایی نیست؟ آیا عامل دیگری بجز رشد اقتصادی منجر به ایجاد اشتغال می‌شود؟

در پاسخ به سؤالات فوق، می‌بایست منبع ایجاد اشتغال $۱/۸$ - در سال‌های مورد بررسی استخراج گردد.

۲-۱. منبع ایجاد اشتغال در سال‌های بدون رشد

محاسبات نشان می‌دهد^۱ که در سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۶، ۱۳۸۸، ۱۳۹۲، ۱۳۹۱، ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ که تعداد شاغلین افزایش داشته است به‌طور متوسط حدود ۷۰ درصد از افزایش تعداد شاغلین مربوط به بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن و به‌طور متوسط حدود ۸۰ درصد مربوط به بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن می‌باشد.

۱. محاسبات این قسمت براساس داده‌های خام پرسشنامه خانوار و نرم‌افزار Stata انجام شده است.

به‌عنوان مثال در سال ۱۳۸۵، از تعداد ۲۲۱۵۹۶ نفر شاغلین اضافه شده، تعداد ۳۳۵۳۹۴ نفر (۱۵۱ درصد) به شاغلین زیر ۵ نفر کارکن اضافه شده است و بنگاه‌های زیر ۹ نفر کارکن در حدود ۴۱ درصد (۹۰۸۲۴ نفر) کاهش اشتغال داشته‌اند. به‌عبارت دیگر ۱۱۰ درصد شاغلین مربوط به بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن بوده است.

در این سال در کارگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن، مردان ۱۳۰ درصد و زنان ۲۱ درصد افزایش اشتغال داشته‌اند و در بنگاه‌های زیر ۹ نفر کارکن مردان ۲۳ درصد و زنان ۱۸ درصد کاهش اشتغال را تجربه کرده‌اند. در سال ۱۳۸۶، از تعداد ۲۵۲۶۳۴ نفر شاغلین اضافه شده، بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن، ۸۲۰۸۱ نفر (۷ درصد) کاهش اشتغال داشته‌اند و بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن تعداد ۲۰۹۱۰۷ نفر (۸۸ درصد) افزایش اشتغال داشته است و به عبارتی در حدود ۸۱ درصد شاغلین مربوط به بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن بوده است. در سال ۱۳۸۶، در بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن، مردان ۲۵ درصد افزایش اشتغال داشته‌اند، اما زنان ۳۲ درصد کاهش اشتغال را تجربه کرده‌اند.

در همان سال در بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن، ۷۱ درصد افزایش اشتغال برای مردان و ۱۱ درصد برای زنان اتفاق افتاده است.

از ۵۰۰ هزار نفر تعداد شاغلین اضافه شده در سال ۱۳۸۸ حدود ۳۲۵ هزار نفر آن (۶۵ درصد) مربوط به بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن است که در این میان مردان ۳۱ درصد و زنان ۳۴ درصد افزایش اشتغال داشته‌اند.

در سال ۱۳۹۲ در حدود ۷۵ درصد شاغلین اضافه شده در بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن بوده است. به‌عبارت دیگر از ۷۰۰ هزار نفر شاغل اضافه شده، ۳۸۰ هزار نفر (۵۳ درصد) از آن در بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن بوده است که ۸۲ درصد آن مردان بوده‌اند و زنان در این سال ۳۰ درصد کاهش اشتغال داشته‌اند.

افزایش اشتغال در بنگاه‌های زیر ۹ نفر کارکن ۱۶۰ هزار نفر بوده است و در این بین مردان ۱۸ درصد کاهش اشتغال و زنان ۵۱ درصد افزایش اشتغال داشته‌اند. به همین ترتیب در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به‌ترتیب ۸۲ و ۱۰۶ درصد^۱ از شاغلین اضافه شده، مربوط به بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن بوده است.

در سال ۱۳۹۴ از ۵۹ درصد شاغلین اضافه شده در بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن، ۲۳ درصد آن مردان و ۳۶ درصد آن زنان بوده است و از ۲۳ درصد شاغلین اضافه شده در بنگاه‌های زیر ۹ نفر کارکن، ۱۸ درصد آن مردان و ۵ درصد آن زنان بوده‌اند.

۱. سهم بالای ۱۰۰ درصد بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن در سال ۱۳۹۵ به معنای کاهش شاغلین بنگاه‌های با ۱۰ نفر کارکن و بیشتر در این سال است.

در سال ۱۳۹۵، شاغلین اضافه شده در بنگاه‌های زیر ۵ نفر کارکن، ۶۳ درصد مردان و ۴۹ درصد آن زنان بوده‌اند و در بنگاه‌های زیر ۹ نفر کارکن، اشتغالزایی مردان ۱۰ درصد کاهش و برای زنان ۴ درصد افزایش را نشان می‌دهد.

جدول ۵. تعداد شاغلین اضافه شده در بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ (نفر)

سال	کل شاغلین	اشتغالزایی کل	اشتغالزایی بنگاه زیر ۵ نفر کارکن (مردان)	اشتغالزایی بنگاه زیر ۵ نفر کارکن (زنان)	اشتغالزایی بنگاه زیر ۱۰ نفر کارکن (مردان)	اشتغالزایی بنگاه زیر ۱۰ نفر کارکن (زنان)
۱۳۸۴	۲۰۶۱۴۶۶۷					
۱۳۸۵	۲۰۸۳۶۲۶۳	۲۲۱۵۹۶	۲۸۸۰۶۲	۴۷۳۳۳	-۵۰۵۲۶	-۴۰۲۹۸
۱۳۸۶	۲۱۰۸۸۸۹۷	۲۵۲۶۳۴	۶۳۵۶۸	-۸۲۰۸۱	۱۸۰۵۹۲	۲۸۵۱۵
۱۳۸۷	۲۰۵۰۰۳۱۰	-۵۸۸۵۸۷	۳۴۷۰۵	-۴۱۰۴۷۱	-۳۱۴۰۳۷	-۱۸۲۷۲۴
۱۳۸۸	۲۱۰۰۰۷۰۴	۵۰۰۳۹۴	۱۵۴۷۴۴	۱۷۰۸۲۷	-۵۱۶۸۷	۲۵۳۲۴
۱۳۸۹	۲۰۶۵۶۶۹۳	-۳۴۴۰۱۱	۶۱۵۰۴	-۱۹۷۲۹۵	-۹۲۸۷۴	۵۱۸۴
۱۳۹۰	۲۰۵۰۹۹۴۶	-۷۶۹۳۹۶	-۱۰۰۶۴۳	-۲۵۸۷۸۲	-۶۰۴۶۵	-۶۷۴۷۵
۱۳۹۱	۲۰۶۲۸۲۲۶	۱۱۸۲۸۰	۲۲۰۰۳۲	۲۳۵۸۲۱	۱۳۲۱۲۶	۴۷۶۷۴
۱۳۹۲	۲۱۳۴۶۱۸۰	۷۱۷۹۵۴	۵۹۲۱۳۶	-۲۱۲۳۶۸	-۱۲۵۶۷۰	۳۶۳۶۳۲
۱۳۹۳	۲۱۳۰۴۳۰۳	-۴۱۸۷۷	-۱۸۶۰۷۶	-۱۰۳۱۴۰	۳۴۷۱۱۵	-۳۷۱۲۷۹
۱۳۹۴	۲۱۹۷۲۰۸۵	۶۶۷۷۸۲	۱۵۴۵۰۸	۲۳۸۲۸۴	۱۱۹۵۵۹	۳۴۴۵۴
۱۳۹۵	۲۲۵۸۱۰۵۳	۶۱۵۹۶۸	۳۸۶۳۹۶	۳۰۲۳۶۹	-۶۲۳۳۶	۲۵۸۶۵

مأخذ: محاسبات محقق براساس پرسشنامه خانوار.

۲-۲. سهم ناچیز بنگاه‌های خرد و کوچک در رشد اقتصادی

مطالب فوق نشان می‌دهد که بنگاه‌های خرد و زیر ۱۰ نفر کارکن، عامل اصلی اشتغالزایی طی سال‌های مورد نظر بوده است. اما رابطه این بنگاه‌ها با رشد اقتصادی چگونه است و سهم این بنگاه‌ها در رشد اقتصادی چقدر می‌باشد؟

پاسخ به این سؤال در جدول ۶ آمده است. جدول زیر نشان می‌دهد که سهم بنگاه‌های زیر ۱۰ نفر کارکن از ارزش‌افزوده طی سال‌های ۱۳۸۸ تا ۱۳۹۳ در بالاترین حد خود به ۲۵ درصد رسیده است در حالی که سهم بنگاه‌های بیش از ۱۰ نفر کارکن به حدود ۷۵ درصد از ارزش‌افزوده می‌رسد.

جدول ۶. ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی

۱۳۹۳	۱۳۹۲	۱۳۹۱	۱۳۹۰	۱۳۸۹	۱۳۸۸	میلیارد ریال
۱۸۱۳۴۶۰	۱۵۵۰۹۶۴	۱۱۳۰۳۴۵	۸۱۷۶۷۰	۶۰۲۷۰۶	۴۹۰۸۴۷	ارزش افزوده بخش صنعت به قیمت جاری
۱۳۶۰۸۳۹	۱۱۶۳۸۵۹	۸۴۸۲۲۳	۶۲۴۳۳۲	۴۹۴۶۳۰	۴۲۰۷۶۲	ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن به بالا به قیمت جاری
۴۵۲۶۲۱	۳۸۷۱۰۵	۲۸۲۱۲۳	۲۶۳۳۳۷	۱۰۸۰۷۷	۷۰۰۸۵	ارزش افزوده کارگاه‌های صنعتی ۱-۹ نفر کارکن به قیمت جاری
۷۵/۰	۷۵/۰	۷۵/۰	۷۰/۳	۸۲/۱	۸۵/۷	نسبت ارزش افزوده ۱۰ کارکن و بیشتر به کل ارزش افزوده (درصد)
۲۵/۰	۲۵/۰	۲۵/۰	۲۹/۷	۱۷/۹	۱۴/۳	نسبت ارزش افزوده ۱-۹ نفر کارکن به کل ارزش افزوده (درصد)

مأخذ: حساب‌های ملی مرکز آمار ایران و طرح کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر در سال‌های مختلف.

جداول ۵ و ۶ بیانگر این نکته است که بنگاه‌های خرد و کوچک علیرغم اینکه در اشتغالزایی سهم بسیار بالایی دارند، اما در رشد اقتصادی از سهم ناچیزی برخوردارند و لذا این امر منجر به گسستگی بین دو شاخص رشد اقتصادی و اشتغالزایی می‌شود.

از آنجایی که این بنگاه‌ها به‌طور پراکنده و در تعداد بسیار زیادی در حال فعالیت هستند، در سرشماری‌های مربوط به محاسبه ارزش افزوده غالباً به حساب نمی‌آیند و لذا سهم کمی در محاسبه ارزش افزوده دارند. در عمل سهم این نوع واحدهای تولیدی براساس نسبت‌هایی که از قبل موجود است (آخرین طرح آماری مربوط به این نوع بنگاه‌ها مربوط به سال ۱۳۸۳ است) محاسبه و در حساب‌های ملی لحاظ می‌شود. با این حال، در پرسشنامه‌های طرح آمارگیری نیروی کار، اطلاعات مربوط به افراد شاغل در بنگاه‌های کوچک مورد پرسش قرار گرفته و ثبت می‌گردد. بنابراین یکی از علت‌های گسستگی بین دو مقوله رشد و ایجاد اشتغال در ایران می‌تواند ناشی از همین نحوه آمارگیری مربوط به محاسبه ارزش افزوده (حساب‌های ملی) و شاغلین (طرح آمارگیری نیروی کار) باشد.

علت دیگر می‌تواند مربوط به تفاوت نوع واکنش بنگاه‌های اقتصادی کوچک و متوسط و بنگاه‌های بزرگ به وضعیت‌های اقتصادی مختلف باشد. به‌عنوان مثال، احتمالاً بنگاه‌های کوچک و متوسط در شرایط باثبات اقتصاد کلان امکان ایجاد و پایداری بیشتری دارند. از طرفی بنگاه‌های بزرگ بیشتر از محدودیت‌های بین‌المللی (به‌عنوان مثال ناشی از تحریم بانکی بین‌المللی) متأثر می‌شوند.

۳. شکاف بین برداشت عمومی و داده‌های اقتصادی

جمعیت، خانوارها و عرضه نیروی کار، به‌عنوان بازیگران اجتماعی و اصلی در عرصه اقتصادی بازار کار به‌شمار می‌آیند. بالطبع فرهنگ، عقاید یا طرز تفکر حاکم بر جامعه و همچنین ذهنیت‌های مردم، بر

کنش و واکنش‌های بازار کار مؤثر خواهد بود.

بنابراین اگر ذهنیت و درک جامعه (نیروی انسانی) به‌عنوان بازیگر اصلی بازار کار از تعاملات موجود در بازار کار به‌دور از واقع و آنچه رخ می‌دهد باشد و بین داده‌های ذهنی مردم و آنچه در اقتصاد رخ می‌دهد، شکاف وجود داشته باشد، ادراک یا ذهنیت جامعه، در پذیرش سیاست‌ها مقاومت نشان داده و اثرگذاری آن را کاهش می‌دهد.

در حال حاضر و در فضای کنونی کشور، شکافی بین ادراک عمومی جامعه و داده‌های اقتصادی در زمینه افزایش اشتغال قابل مشاهده است. به‌طوری‌که علیرغم شواهد آماری مبنی بر افزایش تعداد شاغلین طی دو سال اخیر در کشور، همچنان در اذهان عمومی بر پذیرش آن مقاومت احساس می‌شود و دیده می‌شود که ادراک عمومی با افزایش نرخ بیکاری به‌ویژه در جوانان سازگارتر است تا افزایش شاغلین.

از آنجایی که معضل بیکاری، موضوعی بلندمدت و ساختاری است، لذا شکاف مذکور نیز نشئت گرفته از شرایط و ساختارهای چندین ساله‌ای است که بر ذهنیت اکثر جامعه قالب شده است. به همین سادگی قابل رفع نمی‌باشد و ازسوی دیگر در صورت استمرار و پایداری می‌تواند اثر سیاست‌های موفق را کاهش دهد. از مهمترین عوامل ایجاد شکاف بین برداشت عمومی و داده‌های اقتصادی در زمینه بازار کار می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱-۳. عدم همسویی تحولات جمعیتی با افزایش اشتغال

جدول زیر تعداد شاغلان کشور در سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ را نشان می‌دهد. تعداد شاغلان در طی این سال‌ها بین ۱۹/۹ تا ۲۲ میلیون نفر بوده است و بیشترین مقدار آن مربوط به سال ۱۳۹۵ است. از سال ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۵ روند تعداد شاغلان کشور افزایشی است، اما همچنان تفاوت تعداد شاغلان طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵ در حدود ۲ میلیون نفر است که در مقایسه با افزایش بیش از ۵ میلیون نفری تعداد شاغلان بین سال‌های ۱۳۷۵ تا ۱۳۸۴ افزایش تعداد شاغلان بسیار محدود بوده است. به‌خصوص آنکه افزایش حدود ۱/۳ میلیون نفری تعداد شاغلان طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ رقم خورده است.

در مجموع سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ اقتصاد ایران از نظر اشتغالی عملکرد مطلوبی نداشته است و این عملکرد در شرایطی رقم خورده است که دقیقاً طی همین دوره سهم جمعیت جوان از کل جمعیت به بیش از ۴۰ درصد رسیده است (طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ بیش از ۴۰ درصد جمعیت کشور را گروه‌های سنی ۱۵ تا ۳۴ سال تشکیل داده‌اند که نسبت به سهم این گروه سنی از جمعیت در دوره‌های گذشته بی‌سابقه بوده است). این عدم افزایش تعداد شاغلان و همزمانی آن با موج جمعیت جوان کشور و تحصیلکرده کشور به خودی خود بیانگر نیاز اقتصاد ایران برای اشتغالی قابل توجه طی سال‌های آتی

است؛ به‌گونه‌ای که نه تنها برای جوانان جدید شغل ایجاد نماید، بلکه عقب‌ماندگی سال‌های گذشته نیز جبران شود. بنابراین افزایش اشتغال در دو سال اخیر در پس‌زمینه‌ای از عدم افزایش اشتغال در یک بازه ۱۰ ساله و افزایش بیش از ۶ میلیون نفری جمعیت غیرفعال با سهم بالای جوانان دارای تحصیلات عالی اتفاق افتاده است. لذا این افزایش اشتغال ۱/۳ میلیون نفری در شرایطی رخ داده است که انباشتی از جمعیتی غیرفعال در اقتصاد شکل گرفته و طی دو سال اخیر همراه با بهبود نسبی شرایط بازار کار بخشی از آنها (در حدود ۲ میلیون نفر) تصمیم به ورود به بازار کار گرفته‌اند. از این‌رو افزایش اشتغال همراه با افزایش تعداد بیکاران و افزایش نرخ بیکاری بوده است. از طرفی همچنان جمعیت غیرفعال بزرگی در کشور وجود دارد که شرایط را برای ورود به بازار کار مساعد نمی‌دانند. بنابراین آنچه طی دو سال اخیر اتفاق افتاده مسیر مثبتی بوده که تا رسیدن به نقطه مطلوب یعنی کاهش تعداد بیکاران و کاهش جمعیت غیرفعال فاصله زیادی دارد. بر این اساس است که ادراک عمومی جامعه قائل به افزایش ۱/۳ میلیون نفری تعداد شاغلان نیست، زیرا مشاهده می‌کند که همچنان جوانان تحصیلکرده زیادی ناراضی از شرایط بازار کار در خانواده‌ها حضور دارند که یا در جستجوی شغل نیستند (جمعیت غیرفعال) یا در جستجوی شغل هستند، ولی شغل مطلوب خود را نمی‌یابند.

همچنین مشاهده می‌شود که طی دوره ۱۳۸۵ تا ۱۳۹۲ (بجز سال‌های ۱۳۸۸ و ۱۳۸۹) در بیشتر سال‌ها تعداد بیکاران یا ثابت مانده و یا کاهش داشته است، اما در سال‌های ۱۳۹۴-۱۳۹۵ تعداد شاغلان و بیکاران هر دو افزایش داشته است و از آنجایی که جامعه به سیگنال‌های منفی و نقاط ضعف حساس‌تر است، لذا افزایش تعداد بیکاران طی دو سال اخیر نسبت به افزایش تعداد شاغلین مشهودتر است.

جدول ۷. تعداد شاغلان (میلیون نفر)

سال	تعداد شاغلان
۱۳۸۴	۲۰/۶
۱۳۸۵	۲۰/۸
۱۳۸۶	۲۱/۱
۱۳۸۷	۲۰/۵
۱۳۸۸	۲۱
۱۳۸۹	۲۰/۷
۱۳۹۰	۲۰/۵
۱۳۹۱	۲۰/۶
۱۳۹۲	۲۱/۳
۱۳۹۳	۲۱/۳
۱۳۹۴	۲۲
۱۳۹۵	۲۲/۶

مأخذ: داده‌های طرح آمارگیری از نیروی کار، مرکز آمار ایران.

۳-۲. ترکیب جمعیت جوان بیکار و بالا بودن حساسیت‌های جامعه به این قشر آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که نرخ بیکاری در جوانان شهری تحصیلکرده بسیار بیشتر از سایر اقشار جامعه می‌باشد. به‌طور معمول جامعه نسبت به سرنوشت این افراد حساس‌تر است. همچنین میزان تأثیرگذاری این گروه بر رسانه‌های جمعی و اذهان عمومی قابل توجه است. به‌عنوان مثال می‌توان گفت در سال ۱۳۹۵، از هر سه نفر جوان یک نفر بیکار است. بنابراین با وجود تداوم نرخ بیکاری بالا در این گروه، به پذیرش افزایش تعداد شاغلین برای اذهان عمومی دشوار است.

جدول ۸. نرخ بیکاری در گروه‌های مختلف

سال	بیکاری کل	نرخ بیکاری جوانان ۱۵-۲۴	نرخ بیکاری جوانان شهری	نرخ بیکاری جمعیت تحصیلات عالی (درصد)
۱۳۸۴	۱۱/۵	۲۳/۳	۲۹/۴	۱۵/۵
۱۳۸۵	۱۱/۳	۲۳/۵	۲۹/۲	۱۵/۷
۱۳۸۶	۱۰/۵	۲۲/۳	۲۷/۶	۱۵/۹
۱۳۸۷	۱۰/۴	۲۰/۴	۲۳/۴	۱۶/۵
۱۳۸۸	۱۱/۹	۲۴/۷	۲۹/۴	۱۸/۶
۱۳۸۹	۱۳/۵	۲۸/۷	۳۴	۲۰/۳
۱۳۹۰	۱۲/۳	۲۶/۵	۳۰	۱۹/۴
۱۳۹۱	۱۲/۱	۲۶/۸	۳۱/۴	۲۰/۹
۱۳۹۲	۱۰/۴	۲۴	۲۸/۲	۱۸/۹
۱۳۹۳	۱۰/۶	۲۵/۲	۲۸/۵	۱۸/۵
۱۳۹۴	۱۱	۲۶/۱۱	۳۲/۳	۱۸/۵
۱۳۹۵	۱۲/۴	۲۹/۲	۲۹/۳	

مأخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف.

۳-۳. افزایش جمعیت غیرفعال

یکی از مهمترین معضلات کنونی بازار کار، افزایش تعداد جمعیت غیرفعال می‌باشد. این افراد نه جزئی از شاغلین محسوب می‌شوند و نه بیکاران. از آنجایی که آمار و ارقام نشان می‌دهد که بخش عمده جمعیت غیرفعال را جوانان و نیروی تحصیلکرده تشکیل می‌دهد یکی از دلایل بروز شکاف بین آنچه داده‌های اقتصادی نشان می‌دهند و آنچه جامعه برداشت می‌کند می‌تواند به این موضع مربوط شود. این پدیده در جای خود هشدار جدی برای بروز انواع مختلفی از نابسامانی‌های اجتماعی بوده و تحریک‌ها و حساسیت جامعه را در بردارد.

جدول ذیل نشان می‌دهد که طی سال ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵، به‌طور متوسط ۶۱ درصد از جمعیت در سن کار جزء جمعیت غیرفعال بوده‌اند و ۳۹ درصد از جمعیت در سن کار جمعیت فعال بوده است.

جدول ۹. ترکیب جمعیت ۱۰ ساله و بیشتر در سن کار طی سال‌های ۱۳۸۴-۱۳۹۵ (نفر)

سال	جمعیت در سن کار	جمعیت فعال	درصد از جمعیت در سن کار	جمعیت غیرفعال	درصد از جمعیت در سن کار
۱۳۸۴	۵۶۷۶۳۱۰۶	۲۳۲۹۳۴۴۶	۴۱	۳۳۴۶۹۶۶۰	۵۹
۱۳۸۵	۵۸۱۴۲۳۵۵	۲۳۴۸۴۰۶۸	۴۰	۳۴۶۵۸۲۸۷	۶۰
۱۳۸۶	۵۹۲۵۴۶۳۸	۲۳۵۷۸۷۱۵	۴۰	۳۵۶۷۵۹۲۳	۶۰
۱۳۸۷	۶۰۳۰۰۱۷۵	۲۲۸۹۲۴۸۹	۳۸	۳۷۴۰۷۶۸۶	۶۲
۱۳۸۸	۶۱۳۴۵۷۱۵	۲۳۸۴۰۶۷۵	۳۹	۳۷۵۰۵۰۴۰	۶۱
۱۳۸۹	۶۲۳۹۱۲۵۴	۲۳۸۷۵۰۲۳	۳۸	۳۸۵۱۶۲۳۱	۶۲
۱۳۹۰	۶۳۴۳۶۷۹۲	۲۳۳۸۷۶۲۳	۳۷	۴۰۰۴۹۱۵۹	۶۳
۱۳۹۱	۶۲۷۱۱۸۷۸	۲۳۴۷۶۴۶۲	۳۷	۳۹۲۳۵۴۱۶	۶۳
۱۳۹۲	۶۳۳۵۵۸۸۵	۲۳۸۳۴۵۵۲	۳۸	۳۹۵۲۱۳۳۳	۶۲
۱۳۹۳	۶۴۰۱۶۶۸۹	۲۳۸۱۸۴۶۹	۳۷	۴۰۱۹۸۲۲۰	۶۳
۱۳۹۴	۶۴۶۹۲۴۶۹	۲۴۷۰۱۱۷۷	۳۸	۳۹۹۹۱۲۹۲	۶۲
۱۳۹۵	۶۵۴۶۰۵۳۳	۲۵۷۹۱۴۵۰	۳۹	۳۹۶۶۹۰۸۳	۶۱

مأخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف و محاسبات محقق.

در جدول زیر مشاهده می‌شود که طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴ به‌طور متوسط ۲۸ درصد از جمعیت غیرفعال را جوانان تشکیل می‌دهند و جمعیت شهری غیرفعال در حدود ۷۳ درصد از جمعیت غیرفعال را شامل می‌شود و جمعیت فارغ‌التحصیل دوره‌های عالی غیرفعال به‌طور متوسط ۱۱ درصد جمعیت غیرفعال را تشکیل می‌دهند.

جدول ۱۰. ترکیب جمعیت غیرفعال (نفر)

سال	جمعیت غیرفعال	جمعیت جوان غیرفعال	درصد از جمعیت غیرفعال جوان	جمعیت شهری غیرفعال	درصد از جمعیت غیرفعال شهری	جمعیت فارغ‌التحصیل دوره عالی غیرفعال	درصد از جمعیت غیرفعال فارغ‌التحصیل دوره عالی
۱۳۸۴	۳۳۴۶۹۶۶۰	۱۰۸۷۱۸۸۲	۳۲/۴۸۲۸	۲۳۶۲۳۶۸۶	۷۰/۵۸۲۳۹	۲۱۱۵۸۵۶	۶۳/۲۱۷۱۳
۱۳۸۵	۳۴۶۵۸۲۸۷	۱۱۱۹۲۴۵۳	۳۲/۲۹۳۷۳	۲۴۵۸۴۳۲۷	۷۰/۹۳۳۴۷	۲۶۲۹۳۱۸	۷/۵۸۶۴۰۵
۱۳۸۶	۳۵۶۷۵۹۲۳	۱۱۴۰۷۲۷۵	۳۱/۹۷۴۷۲	۲۵۶۲۶۱۹۵	۷۱/۸۳۰۵	۳۱۰۷۰۰۳	۸۷۰۸۹۶۳
۱۳۸۷	۳۷۴۰۷۶۸۶	۱۱۶۹۷۱۹۷	۳۱/۲۶۹۵	۲۷۱۰۹۴۱۶	۷۲/۴۷۰۱۸	۳۸۶۱۷۷۷	۱۰/۳۲۳۴۹
۱۳۸۸	۳۷۵۰۵۰۴۰	۱۱۲۶۴۰۳۹	۳۰/۰۳۳۴	۲۷۴۱۱۲۷۷	۷۳/۰۸۶۹۲	۴۲۷۵۹۲۵	۱۱/۴۰۰۹۳
۱۳۸۹	۳۸۵۱۶۲۳۱	۱۰۹۷۵۹۴۸	۲۸/۴۹۶۹۴	۲۸۳۵۳۱۵۷	۷۳/۶۱۳۵۳	۴۵۸۶۸۶۸	۱۱/۹۰۸۹۲
۱۳۹۰	۴۰۰۴۹۱۵۹	۱۰۸۳۴۲۶۱	۲۷/۰۵۲۴۱	۲۹۸۳۷۷۴۳	۷۴/۵۰۲۸	۵۳۶۸۰۵۸	۱۳/۴۰۳۶۷
۱۳۹۱	۳۹۲۳۵۴۱۶	۹۹۸۲۳۰۰	۲۵/۴۴۲۰۶	۲۸۹۰۵۸۱۰	۷۳/۶۷۲۹۳	۵۳۱۱۴۴۵	۱۳/۵۳۷۲۷
۱۳۹۲	۳۹۵۲۱۳۳۳	۹۵۷۸۰۳۰	۲۴/۲۳۵۰۹	۲۹۱۵۵۸۹۷	۷۳/۷۷۲۵۵	۵۷۳۵۰۱۸	۱۴/۵۱۱۲
۱۳۹۳	۴۰۱۹۸۲۲۰	۹۲۶۶۰۸۵	۲۳/۰۵۰۹۸	۲۹۷۶۷۸۵۲	۷۴/۰۵۲۶۶	۵۸۱۳۳۲۲	۱۴/۴۶۱۶۴
۱۳۹۴	۳۹۹۹۱۲۹۲	۸۷۴۷۴۱۲	۲۱/۸۷۳۲۹	۲۹۷۳۶۵۷۳	۷۴/۳۵۷۶۲	۵۶۹۷۷۳۵	۱۴/۲۴۷۴۴

مأخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف.

۳-۴. پایین بودن سهم اشتغالزایی عمومی

با توجه به حجم نسبتاً بزرگ بخش عمومی اقتصاد ایران و حجم گستره مداخلات دولت در اقتصاد، ذهنیت عموم مردم از اشتغالزایی، اشتغال عمومی و استخدام در یک ارگان دولتی است. حال آنکه آمار و اطلاعات جدول ۱۱ نشان می‌دهد که به‌طور متوسط طی دوره ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۴، شاغلین بخش خصوصی ۸۲ درصد از کل شاغلین را شامل می‌شوند و بخش عمومی ۱۸ درصد از شاغلین کل را در بر دارد.

جدول ۱۱. شاغلان ده‌ساله و بیشتر برحسب وضعیت شغلی (نفر)

سال	عنوان	تعداد شاغلین کل	شاغلین بخش خصوصی	شاغلین بخش عمومی
۱۳۸۴	کل	۲۰۶۱۴۶۶۷	۱۶۵۹۰۹۳۹	۳۹۴۴۵۸۳
	مرد	۱۶۶۵۴۲۷۷	۱۳۵۵۸۷۸۲	۳۰۴۳۱۲۲
	زن	۳۹۶۰۳۹۰	۳۰۳۲۱۵۶	۹۰۱۴۶۰
۱۳۸۵	کل	۲۰۸۳۶۲۶۳	۱۶۹۰۴۶۹۱	۳۸۵۵۸۴۷
	مرد	۱۶۸۶۷۸۵۱	۱۳۸۵۲۹۴۹	۲۹۷۲۲۸۲
	زن	۳۹۶۸۴۱۱	۳۰۵۱۷۴۲	۸۱۳۵۶۴
۱۳۸۶	کل	۲۱۰۸۸۱۹۷	۱۷۱۲۵۰۴۵	۳۸۹۸۹۱۴
	مرد	۱۷۲۲۶۶۲۳	۱۴۱۵۳۹۰۸	۳۰۳۶۲۷۰
	زن	۳۸۶۲۲۷۲	۲۹۷۱۱۳۷	۸۶۲۶۴۳
۱۳۸۷	کل	۲۰۴۸۳۲۴۵	۱۶۶۸۱۳۰۱	۳۷۲۶۹۶۴
	مرد	۱۷۱۰۵۷۶۵	۱۴۱۵۹۴۵۸	۲۹۰۸۳۱۳
	زن	۳۳۷۷۴۷۹	۲۵۲۸۱۴۳	۸۱۸۶۵۰
۱۳۸۸	کل	۲۱۰۰۰۷۰۹	۱۷۱۷۴۰۰۴	۳۸۲۶۶۹۹
	مرد	۱۷۳۳۴۰۸۹	۱۴۳۷۷۹۴۰	۲۹۵۶۱۴۴
	زن	۳۶۶۶۲۰	۲۷۹۶۰۶۴	۸۷۰۵۵۵
۱۳۸۹	کل	۲۰۶۵۶۶۲۱	۱۷۱۵۵۴۸۳	۳۵۰۱۲۰۹
	مرد	۱۷۱۹۹۶۱۲	۱۴۵۱۴۹۰۳	۲۶۸۴۷۸۱
	زن	۳۴۵۷۰۰۷	۲۶۴۰۵۸۰	۸۱۶۴۲۸
۱۳۹۰	کل	۲۰۵۰۹۹۴۶	۱۶۹۴۶۲۰۳	۳۵۶۳۸۲۱
	مرد	۱۷۳۷۲۱۰۵	۱۴۶۶۲۴۲۹	۲۷۰۹۶۷۵
	زن	۳۱۳۷۹۱۹	۲۲۸۳۷۷۳	۸۵۴۱۴۶
۱۳۹۱	کل	۲۰۶۲۷۷۸۲	۱۷۱۱۶۰۴۸	۳۵۱۲۱۷۷
	مرد	۱۷۱۸۱۱۰۵	۱۴۵۳۱۷۹۰	۲۶۴۹۳۱۵
	زن	۳۴۴۷۱۲۰	۲۵۸۴۲۵۸	۸۶۲۸۶۱
۱۳۹۲	کل	۲۱۳۳۷۴۷۸	۱۷۷۰۳۸۵۲	۳۶۴۲۳۲۷
	مرد	۱۸۱۹۳۵۴۴	۱۵۳۸۷۹۰۴	۲۸۱۲۹۸۱
	زن	۳۱۴۳۹۳۲	۲۳۱۵۹۴۷	۸۲۹۳۴۶
۱۳۹۳	کل	۲۱۳۰۱۳۱۶	۱۷۶۹۸۱۷۱	۳۶۰۶۱۳۱
	مرد	۱۸۲۰۲۱۵۱	۱۵۴۵۲۹۴۴	۲۷۵۲۰۵۶

شاغلین بخش خصوصی	شاغلین بخش عمومی	تعداد شاغلین کل	عنوان	سال
۲۲۴۵۲۲۷	۸۵۴۰۷۴	۳۰۹۹۱۶۲	زن	۱۳۹۴
۱۸۳۱۲۷۲۹	۳۶۵۹۳۵۴	۲۱۹۶۸۷۰۰	کل	
۱۵۷۴۶۰۸۵	۲۷۶۵۱۷۸	۱۸۵۰۸۱۹۰	مرد	
۲۵۶۶۶۴۴	۸۹۴۱۷۶	۳۴۶۰۵۰۹	زن	

مأخذ: همان.

همچنین جدول زیر نشان می‌دهد که از ۲۲۱۵۹۶ نفر شاغلین اضافه شده در سال ۱۳۸۵ در حدود ۱۴۲ درصد آن (۳۱۳۷۵۲ نفر) مربوط به بخش خصوصی بوده است و بخش عمومی در این سال کاهش اشتغال داشته است.

در سال ۱۳۸۶ نیز ۸۷ درصد شاغلین اضافه شده مربوط به بخش خصوصی بوده و ۱۷ درصد آن در بخش عمومی اتفاق افتاده است.

در سال ۱۳۸۸ نیز ۹۴ درصد مشاغل ایجاد شده در بخش خصوصی بوده است و ۱۹ درصد آن مربوط به بخش عمومی است.

در سال ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ نیز به ترتیب ۱۴۴ و ۸۳ درصد از مشاغل ایجاد شده مربوط به بخش خصوصی بوده است و در سال ۱۳۹۲، ۱۸ درصد از مشاغل ایجاد شده در بخش عمومی بوده است. از ۶۶۷۷۸۲ نفر افزایش تعداد شاغلان در سال ۱۳۹۴، ۶۱۴۵۵۸ نفر آن مربوط به بخش خصوصی و تنها ۵۳۲۲۳ نفر در بخش دولتی بوده است. به عبارت دیگر، ۹۲ درصد مشاغل ایجاد شده در سال ۱۳۹۴ در بخش خصوصی بوده است و تنها ۸ درصد مشاغل ایجاد شده در بخش دولتی می‌باشد. لذا عمده افزایش اشتغال در بخش خصوصی اتفاق افتاده است و بخش عمومی و دولتی نقش کمی در افزایش اشتغال این سال داشته است و روندها حاکی از تضعیف نسبی نقش بخش عمومی در جذب و ایجاد اشتغال است و انتظارات آتی از دولت را کاهش می‌دهد.

جدول ۱۲. وضعیت مشاغل ایجاد شده

(نفر)

سال	عنوان	تعداد شاغلین کل	اشتغالزایی کل	اشتغالزایی بخش خصوصی	سهم بخش خصوصی در ایجاد اشتغال	اشتغالزایی بخش عمومی	سهم بخش عمومی در ایجاد اشتغال
۱۳۸۵	کل		۲۲۱۵۹۶	۳۱۳۷۵۲	۱۴۲	-۸۱۷۳۶	-۴۰
	مرد		۲۱۳۵۷۴	۲۹۴۱۶۷	۱۳۸	-۷۰۸۴۰	-۳۳
	زن		۸۰۲۱	۱۹۵۸۶	۲۴۴	-۱۷۸۹۶	-۲۲۳
۱۳۸۶	کل		۲۵۲۶۳۴	۲۲۰۳۵۴	۸۷	۴۳۰۶۷	۱۷
	مرد		۳۵۱۷۷۲	۳۰۰۹۵۹	۸۴	۶۳۹۸۱	۱۸
	زن		-۱۰۶۱۳۹	-۸۰۶۰۵	۷۶	-۲۰۹۲۱	۲۰
۱۳۸۷	کل		-۶۰۵۶۵۲	-۴۳۶۷۴۴		-۱۷۱۹۵۰	
	مرد		-۱۲۰۸۵۸	۵۵۵۰		-۱۲۷۹۵۷	
	زن		-۴۸۴۷۹۳	-۴۴۲۲۹۴		-۴۳۹۹۳	
۱۳۸۸	کل		۵۱۷۴۶۴	۴۸۵۷۰۳	۹۴	۹۹۷۳۵	۱۹
	مرد		۲۲۸۳۲۴	۲۱۸۴۸۲	۹۶	۴۷۸۳۱	۲۱
	زن		۲۸۹۱۴۱	۲۶۷۲۲۱	۹۲	۵۱۹۰۵	۱۸
۱۳۸۹	کل		-۳۴۴۰۸۸	-۱۸۵۲۱		-۳۲۵۴۹۰	
	مرد		-۱۳۴۴۷۷	۱۳۶۹۶۳		-۲۷۱۳۶۳	
	زن		-۲۰۹۶۱۳	-۱۵۵۴۸۴		-۵۴۱۲۷	
۱۳۹۰	کل		-۱۴۶۶۷۵	-۲۰۹۲۸۰		۶۲۶۱۲	
	مرد		۱۷۲۴۹۳	۱۴۷۵۲۶		۲۴۸۹۴	
	زن		-۳۱۹۰۸۸	-۳۵۶۸۰۷		۳۷۷۱۸	
۱۳۹۱	کل		۱۱۷۸۳۶	۱۶۹۸۴۵	۱۴۴	-۵۱۶۴۴	-۴۴
	مرد		-۱۹۱۰۰۰	-۱۳۰۶۳۹	۶۸	-۶۰۳۶۰	۳۲
	زن		۳۰۹۲۰۱	۳۰۰۴۸۵	۹۷	۸۷۱۵	۳
۱۳۹۲	کل		۷۰۹۶۹۶	۵۸۷۸۰۴	۸۳	۱۳۰۱۵۰	۱۸
	مرد		۱۰۱۲۴۳۹	۸۵۶۱۱۴	۸۵	۱۶۳۶۶۶	۱۶
	زن		-۳۰۳۱۸۸	-۲۶۸۳۱۱	۸۸	-۳۳۵۱۵	۱۱
۱۳۹۳	کل		-۳۶۱۶۲	-۵۶۸۱		-۳۶۱۹۶	
	مرد		۸۶۰۷	۶۵۰۴۰		-۶۰۹۲۵	
	زن		-۴۴۷۷۰	-۷۰۷۲۰		۲۴۷۲۸	
۱۳۹۴	کل		۶۶۷۳۸۴	۶۱۴۵۵۸	۹۲	۵۳۲۲۳	۸
	مرد		۳۰۶۰۳۹	۲۹۳۱۴۱	۹۶	۱۳۱۲۲	۴
	زن		۳۶۱۳۴۷	۳۲۱۴۱۷	۸۹	۴۰۱۰۲	۱۱

مأخذ: نتایج طرح آمارگیری نیروی کار مرکز آمار ایران در سال‌های مختلف و محاسبات محقق.
تعریف سهم: تعداد شاغلان اضافه شده در بخش به کل شاغلان اضافه شده.

۳-۵. بالا بودن سهم اشتغال غیررسمی

وجود مشاغل غیررسمی در کشور، یکی دیگر از عواملی است که بر جهت‌دهی اذهان عمومی مؤثر بوده و ناخودآگاه پذیرش بهبود شرایط را مشکل می‌نماید. بخش مهمی از جامعه اشتغال رسمی را به‌معنای تحت حمایت قانون کار و نهادهای بیمه‌ای و اجتماعی قرار گرفتن در نظر می‌گیرد. این درحالی است که طرح آمارگیری نیروی کار هر دو گروه شاغلین رسمی و غیررسمی را در نظر می‌گیرد.

جدول ۱۳. برآورد تعداد شاغلین بیمه شده طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵

سال	بیمه شده‌ها	شاغلین	درصد شاغلین بیمه شده	اضافه بیمه	اشتغالزایی	نسبت اضافه‌شدگان بیمه به اضافه‌شدگان شاغل
۱۳۸۴	۶۳۴۶۹۵۳	۲۰۶۱۴۶۶۷	۳۱			
۱۳۸۵	۶۵۶۷۲۸۷	۲۰۸۳۶۲۶۳	۳۲	۲۲۰۳۳۴	۲۲۱۵۹۶	۹۹
۱۳۸۶	۶۷۰۸۲۹۷	۲۱۰۸۸۸۹۷	۳۲	۱۴۱۰۱۰	۲۵۲۶۳۴	۵۶
۱۳۸۷	۶۹۲۷۷۸۳	۲۰۵۰۰۳۱۰	۳۴	۲۱۹۴۸۶	-۵۸۸۵۸۷	-۳۷
۱۳۸۸	۷۴۰۳۰۱۰	۲۱۰۰۰۷۰۴	۳۵	۴۷۵۲۲۸	۵۰۰۳۹۴	۹۵
۱۳۸۹	۷۴۸۷۳۶۳	۲۰۶۵۶۶۹۳	۳۶	۸۴۳۵۳	-۳۴۴۰۱۱	-۲۵
۱۳۹۰	۷۴۴۸۶۰۶	۲۰۵۰۹۹۴۶	۳۶	-۳۸۷۵۷	-۱۴۶۷۴۷	۲۶
۱۳۹۱	۷۸۵۰۱۳۱	۲۰۶۲۸۲۲۶	۳۸	۴۰۱۵۲۵	۱۱۸۲۸۰	۳۳۹
۱۳۹۲	۸۶۸۳۴۲۶	۲۱۳۴۶۱۸۰	۴۱	۸۳۳۲۹۴	۷۱۷۹۵۴	۱۱۶
۱۳۹۳	۸۹۹۲۶۷۳	۲۱۳۰۴۳۰۳	۴۲	۳۰۹۲۴۷	-۴۱۸۱۷۷	-۷۳۸
۱۳۹۴	۹۳۰۴۳۵۲	۲۱۹۷۲۰۸۵	۴۲	۳۱۱۶۷۹	۶۶۷۷۸۲	۴۷
۱۳۹۵	۹۴۸۳۹۵۲	۲۲۵۸۸۰۵۳	۴۲	۱۷۹۶۰۰	۶۱۵۹۶۸	۲۹

مأخذ: طرح آمارگیری از نیروی کار، پرسشنامه خانوار و محاسبات محقق.

جدول فوق نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۵، درصد شاغلین بیمه شده از ۳۱ درصد به ۴۱ درصد افزایش یافته است و به‌طور متوسط طی این دوره، ۳۷ درصد از شاغلین بیمه بوده‌اند. در سال ۱۳۸۵، ۹۹ درصد از شاغلین اضافه شده بیمه بوده‌اند و در سال ۱۳۸۶ این رقم به ۹۵ درصد کاهش داشته است. در سال‌های ۱۳۹۱ و ۱۳۹۲ به‌ترتیب ۳۳۹ و ۱۱۶ درصد از شاغلین اضافه شده بیمه بوده‌اند. به‌عبارت دیگر در این سال‌ها بخشی از شاغلین غیررسمی به لیست شاغلین رسمی اضافه شده‌اند. همچنین در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ حدود ۶۶۸ هزار نفر به جمعیت شاغل کشور اضافه شده است که از این تعداد حدود ۵۳ درصد معادل ۳۵۴ هزار نفر به شاغلان غیررسمی (شاغلانی که

۱. محاسبات این قسمت براساس داده‌های خام پرسشنامه خانوار و نرم‌افزار Stata انجام شده است.

به واسطه شغل خود دارای هیچ نوع بیمه‌ای نیستند) و ۴۷ درصد معادل ۳۱۲ هزار نفر به شاغلان رسمی اضافه شده است.^۱

در سال ۱۳۹۵ نیز از ۶۱۵ هزار نفر شاغلین اضافه شده، در حدود ۲۹ درصد آن (۱۷۹ هزار نفر) دارای بیمه می‌باشند.

۳-۶. بالا بودن سهم اشتغالزایی بنگاه‌های خرد

در اذهان عمومی مردم، اشتغالزایی حاصل تحرک بنگاه‌های بسیار بزرگ و براساس مشاهده تحولاتی بزرگ در نظام بانکی یا سرمایه‌گذاری‌های عظیم دولتی و غیردولتی است. این در حالی است که بیش از ۸۲ درصد از افزایش اشتغال در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ مربوط به بنگاه‌های خرد اقتصادی (دارای کمتر از ۱۰ نفر کارکن) بوده است. بنگاه‌هایی که با توجه به تعداد بسیار زیاد و پراکندگی قابل توجه آنها در کشور و در رشته فعالیت‌های مختلف اقتصادی (به خصوص در بخش خدمات) تحولات آنها به سختی قابل ادراک توسط برداشت عمومی افراد است.^۲

به عبارت دیگر از ۶۶۸ هزار نفر افزوده شده به جمعیت شاغل در سال ۱۳۹۴، حداقل ۳۹۲ هزار نفر به جمعیت شاغل در بنگاه‌های دارای ۱ تا ۴ نفر کارکن و حداقل ۱۵۶ هزار نفر به جمعیت شاغلان بنگاه‌های دارای ۵ تا ۹ نفر کارکن اضافه شده است. لذا بیش از ۸۲ درصد از افزایش اشتغال در سال ۱۳۹۴ نسبت به سال ۱۳۹۳ مربوط به بنگاه‌های خرد اقتصادی (دارای کمتر از ۱۰ نفر کارکن) بوده است. همچنین در سال ۱۳۹۵ بیش از ۱۰۰ درصد افزایش اشتغال مربوط به بنگاه‌های دارای ۱ تا ۴ نفر کارکن بوده است که اتفاقی بسیار مهم و قابل توجه در این سال است.

تعداد بسیار زیاد این بنگاه‌ها و پراکندگی آنها سبب می‌شود یک تحرک کوچک در شرایط اقتصادی این بنگاه‌ها سبب تحولی بزرگ در جمعیت کل شاغلان کشور شود. به عنوان مثال قابل ذکر است که فقط در بخش صنعت ساخت بیش از ۵۰۰ هزار کارگاه صنعتی دارای کمتر از ۱۰ نفر کارکن در کشور وجود دارد که متوسط بُعد کارکن در آنها کمتر از ۳ نفر است. لذا این کارگاه‌ها عمدتاً مشاغل مستقلی هستند که توسط خود افراد و با تأمین مالی خرد (خارج از بازارهای مالی) ایجاد شده و به فعالیت می‌پردازند. تعداد این بنگاه‌ها در همه بخش‌های اقتصادی اعم از بخش‌های خدمات، کشاورزی، ساختمان و ... بسیار زیاد است و یک تحرک مثبت یا شرایط مساعد اقتصادی می‌تواند سبب تحولی بزرگ در تعداد بسیار زیادی از این بنگاه‌ها شده که برآیند افزایش چشمگیر تعداد شاغلان کشور است. بنابراین یکی از دلایل دیگر عدم ادراک عمومی افزایش اشتغال در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ نقش غالب بنگاه‌های خرد اقتصادی در این افزایش اشتغال بوده است.

۱. مرکز آمار ایران، نتایج طرح کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر.

۲. همان.

۳-۷. پایین بودن سطح دستمزد دریافتی شاغلین

از سوی دیگر پایین بودن سطح دستمزد دریافتی شاغلین از دلایل دیگر ناملومس بودن اشتغالزایی در سطح جامعه، می‌تواند باشد به نحوی که می‌توان به برخی از آنها عنوان شاغلین فقیر را اطلاق کرد.

جدول ۱۴. کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر

برحسب متوسط جبران خدمات ماهیانه مزد و حقوق‌بگیران و فعالیت

سال	جمع	کمتر از ۱۵۰۰ هزار ریال	۲۵۰۰-۱۵۰۰ هزار ریال	۳۵۰۰-۲۵۰۰ هزار ریال	۵۰۰۰-۳۵۰۰ هزار ریال	۷۰۰۰-۵۰۰۰ هزار ریال	۷۰۰۰ هزار ریال و بیشتر
۱۳۹۲	۱۴۹۶۲	۱۰۵	۱۵۸	۴۴۱	۴۷۵۲	۶۳۲۵	۳۱۸۱
۱۳۹۳	۱۴۷۸۷	۹۰	۹۰	۱۶۸	۱۴۵۰	۶۷۵۱	۶۲۳۸
۱۳۹۴	۱۴۶۹۷۹۰	۳۳	۵۲	۶۷	۳۷۰	۳۲۸۱	۱۰۸۹۳

مأخذ: مرکز آمار ایران، نتایج طرح کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر.

جدول فوق نشان می‌دهد که در سال ۱۳۹۲، کارگران در ۵۲۲ بنگاه صنعتی کمتر از ۵۰۰ هزار تومان در ماه دستمزد دریافت می‌کنند. هر چند که نسبت به سال ۱۳۹۰ و ۱۳۹۱، تعداد بنگاه‌های با دستمزد پایین رو به کاهش و بنگاه‌های با دستمزد بالا رو به افزایش می‌باشد. با این حال وضعیت نشان می‌دهد که بخشی از کارگران شاغل در کارگاه‌های صنعتی زیر خط فقر و با دستمزد پایین مشغول به کار می‌باشند و به لحاظ میزان درآمد، تفاوت قابل توجهی با بیکاران ندارند. در حال حاضر آماری از سال‌های ۱۳۹۳ تا ۱۳۹۵ در این زمینه در دسترس محقق نیست، اما محتمل است که در این سال‌ها نیز بخشی از شاغلین این سال‌ها (از جمله شاغلین جدید) در دسته شاغلین با دریافتی پایین و فقیر قرار گیرند.

اگرچه احتمالاً شاغلین غیررسمی با شاغلین فقیر همپوشانی قابل توجهی دارند، نمی‌توان این دو را دقیقاً یکی در نظر گرفت. چرا که اولاً برخلاف رسمی یا غیررسمی، فقر یک مفهوم نسبی است و ثانیاً ممکن است سطح حداقل دستمزد و مزایای مترتب بر اشتغال رسمی لزوماً به معنای خروج شاغل از فقر نباشد.

۳-۸. توزیع نامتوازن منطقه‌ای اشتغال

ذهنیت افراد بیش از آنکه متأثر از تحولات ملی باشد متأثر از تحولات منطقه‌ای است که از نزدیک با آن مواجه‌اند. علاوه بر این، تأثیر وضعیت هر یک از مناطق از نظر اشتغال و بیکاری (و سایر متغیرها) بر ذهنیت عمومی جامعه به عواملی نظیر میزان پراکندگی اشتغال و بیکاری بین مناطق (به‌عنوان مثال تعداد مناطق با وضعیت نامطلوب در مقایسه با مناطق با وضعیت مطلوب)، میزان دسترسی مناطق مختلف به نهادهای ارتباطی و رسانه‌ای و حتی میزان شکاف میان وضعیت بین مناطق از نظر میزان

وخامت یا مناسب بودن اوضاع بستگی دارد. به طور کلی انتظار می‌رود نوعی عدم تقارن میان حساسیت‌های اجتماعی وجود داشته باشد به نحوی که جامعه به خبرهای منفی بیشتر حساس است تا خبرهای مثبت. بنابراین نرخ بسیار بالای بیکاری در برخی مناطق ممکن است تأثیر بیشتری بر ذهنیت عمومی داشته باشد تا نرخ بسیار پایین بیکاری در مناطق دیگر.

از سوی دیگر آمار و اطلاعات رسمی مرکز آمار ایران، نشان می‌دهد که در بین استان‌های کشور بیشترین نرخ بیکاری کل استانی در سال ۱۳۹۴ برابر با ۱۷/۷ درصد مربوط به استان‌های کهگیلویه و بویراحمد، کرمانشاه ۱۷/۶ درصد، چهارمحال و بختیاری ۱۶/۴ درصد و کمترین این نرخ با مقدار ۷/۳ درصد مربوط به استان آذربایجان شرقی و کرمان و استان مرکزی با ۷/۹ درصد می‌باشد. شکاف نرخ بیکاری بین استان‌ها حدود ۱۰ درصد یعنی کمی کمتر از نرخ بیکاری متوسط کشور است. همچنین در سال ۱۳۹۵ استان مرکزی با ۷/۳ و سمنان با ۸/۶ درصد کمترین نرخ بیکاری و استان کرمانشاه با ۲۲ درصد و چهارمحال و بختیاری با ۲۰/۲ درصد بیشترین نرخ بیکاری را دارند.

۹-۳. ایرادات تعریف رسمی شاغل

یکی دیگر از دلایل ناملموس بودن افزایش تعداد شاغلین در جامعه، نوع تعریف شاغل در محاسبات مرکز آمار ایران می‌باشد. بنابه تعریف سازمان جهانی کار (ILO) جمعیت شاغل اینگونه تعریف می‌شود:

«جمعیت شاغل: تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر (یا ۱۵ ساله و بیشتر) که در طول هفته مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک ساعت کار کرده و یا بنابه دلایلی به‌طور موقت کار را ترک کرده باشند، شاغل محسوب می‌شوند.»
«همچنین افراد زیر نیز به‌لحاظ اهمیتی که در فعالیت اقتصادی کشور دارند، شاغل محسوب می‌شوند:
- افرادی که بدون دریافت مزد برای یکی از اعضای خانوار خود که با وی نسبت خویشاوندی دارند کار می‌کنند (کارکنان فامیلی بدون مزد).

- کارآموزانی که در دوره کارآموزی فعالیتی در ارتباط با فعالیت مؤسسه محل کارآموزی انجام می‌دهند یعنی مستقیماً در تولید کالا یا خدمات سهیم هستند و فعالیت آنها «کار» محسوب می‌شود.
- محصلانی که در هفته مرجع دارای کار بوده‌اند.

- تمام افرادی که در نیروهای مسلح به‌صورت کادر دائم یا موقت خدمت می‌کنند (نیروهای مسلح پرسنل کادر و سربازان، درجه‌داران، افسران و وظیفه نیروهای نظامی و انتظامی)».

این استاندارد از سال ۱۹۸۲ توسط سازمان جهانی کار (ILO) تعیین و اعلام شده است و با شروع طرح جدید آمارگیری از نیروی کار از سال ۱۳۸۴ این تعریف مبنای شاغل بودن قرار گرفته است. با توجه به اولویت بیشتری که به نرخ بیکاری (نسبت به نرخ اشتغال) داده می‌شود، تغییر تعریف سبب

می‌شود افرادی بیکار تلقی شوند که در هفته مرجع حتی یک ساعت هم نتوانسته‌اند کار کنند. لذا می‌توان این نوع بیکاری را بیکاری مطلق نامید. بنابراین شاغلانی هستند که در هفته تعداد ساعات کمی (حتی کمتر از ۱۰ ساعت) کار می‌کنند که طبق این تعریف شاغل محسوب می‌شوند، اما خود از کیفیت شغلی که دارند راضی نیستند و خود را شاغل به حساب نمی‌آورند. البته در مقابل افرادی هستند که تعداد ساعات کمی در هفته کار می‌کنند و به انتخاب خود چنین شغلی را برگزیده‌اند. در مجموع ممکن است بخشی از این شکاف ذکر شده ناشی از تعریف آماری شاغل باشد. اما از آنجایی که می‌بایست وضعیت بازار کار کشور را با سایر کشورها در چارچوب یک تعریف واحد مورد بررسی و مقایسه قرار دارد، لازم است به همان تعریف بین‌المللی آن ارجاع داده شود که این مهم در طرح آمارگیری از نیروی کار رعایت شده است.

نتیجه‌گیری و جمع‌بندی

شواهد نشان می‌دهد که در حال حاضر و در فضای کنونی کشور، شکافی بین ادراک عمومی جامعه و داده‌های اقتصادی در زمینه افزایش اشتغال قابل مشاهده است. به عبارت دیگر به نظر می‌رسد بین برداشت ذهنی جامعه و آنچه در داده‌های اقتصادی نمایان شده است، شکافی موجود است که سبب می‌شود برداشت عمومی قائل به اتفاقاتی نباشد که طی دو سال اخیر در بازار کار رخ داده است.

به‌عنوان مثال آمار و اطلاعات رسمی مرکز آمار ایران نشان می‌دهد که طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب تعداد ۶۱۵۹۶۸ و ۶۶۷۷۸۲ نفر به شاغلین اضافه شده و به عبارت دیگر در مجموع یک میلیون و سیصد هزار نفر فرصت شغلی ایجاد شده است؛ از این تعداد نزدیک به ۵۰۰ هزار نفر به شاغلین مرد و ۸۰۰ هزار نفر به شاغلین زن اضافه شده است. همچنین به تعداد بیکاران در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ به ترتیب ۴۷۴۳۰۶ و ۲۱۴۹۲۶ نفر اضافه شده است.

از کل ۱۳۰۰ هزار نفر شاغل اضافه شده در کشور طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵، بخش خدمات در حدود یک میلیون نفر افزایش اشتغال داشته است که ۶۰۰ هزار نفر آن مردان و ۴۰۰ هزار نفر از آن زنان بوده‌اند و خالص افزایش تعداد شاغلین بخش صنعت طی این سال‌ها، حدود ۷ هزار نفر بوده است. به عبارت دیگر تعداد ۲۱۴ هزار نفر از شاغلین مرد کاسته شده و ۲۲۰ هزار نفر به شاغلین زن اضافه شده است.

بخش کشاورزی طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵، تعداد ۲۵۰ هزار نفر افزایش شاغلین داشته است که در حدود ۷۰ هزار نفر آن مردان و ۱۸۰ هزار نفر از آن زنان بوده‌اند.

بنابراین علیرغم اینکه آمارهای رسمی حکایت از افزایش تعداد قابل توجه شاغلین دارد، به نظر می‌رسد که افکار عمومی به این موضوع با دیده تردید می‌نگرد. حال سؤال این است که علل به وجود آمدن این شکاف چیست؟

از مهمترین عوامل ایجاد شکاف بین برداشت عمومی و داده‌های اقتصادی در زمینه بازار کار را می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

۱. عدم همسویی تحولات جمعیتی با اشتغالزایی: افزایش سهم جمعیت جوان از کل جمعیت به بیش از ۴۰ درصد طی سال‌های ۱۳۸۴ تا ۱۳۹۳ و افزایش بیش از ۶ میلیون نفری جمعیت غیرفعال با سهم بالای جوانان دارای تحصیلات عالی در کنار عملکرد نامطلوب اقتصاد ایران از نظر اشتغالزایی طی همین دوره یکی از عواملی است که بر دشواری ذهنی پذیرش افزایش اشتغال ۱/۳ میلیون نفر طی سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵ مؤثر است. به‌خصوص آنکه با وجود جمعیت قابل توجه غیرفعال و بیکار همچنان شکاف زیادی با وضع مطلوب وجود دارد.

۲. ترکیب جمعیت جوان بیکار و بالا بودن حساسیت‌های جامعه به سرنوشت این قشر: آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که نرخ بیکاری در جوانان شهری تحصیلکرده بسیار بیشتر از سایر اقشار جامعه می‌باشد. به‌طور معمول جامعه نسبت به سرنوشت این افراد حساس‌تر است. همچنین میزان تأثیرگذاری این گروه بر رسانه‌های جمعی و اذهان عمومی قابل توجه است. بنابراین با وجود تداوم نرخ بیکاری بالا در این گروه، پذیرش افزایش تعداد شاغلین در اذهان عمومی دشوار است. درواقع با وجود ایجاد شغل‌های جدید، جامعه مشاهده می‌کند که همچنان جوانان تحصیلکرده زیادی در خانواده‌ها و ناراضی از شرایط بازار کار، حضور دارند که یا در جستجوی شغل نیستند (جمعیت غیرفعال) یا در جستجوی شغل هستند، ولی شغل مطلوب خود را نمی‌یابند.

۳. افزایش جمعیت غیرفعال: سهم بالای جمعیت غیرفعال از جمعیت در سن کار طی سال ۱۳۹۲ تا ۱۳۹۵ حدود ۶۲ درصد است و به همین دلیل نرخ مشارکت طی این دوره کاهش داشته است. این افراد نه جزئی از شاغلین محسوب می‌شوند و نه بیکاران. از آنجایی که آمار و ارقام نشان می‌دهد که بخش عمده جمعیت غیرفعال را جوانان و نیروی تحصیلکرده تشکیل می‌دهد یکی از دلایل بروز شکاف بین آنچه داده‌های اقتصادی نشان می‌دهند و آنچه جامعه برداشت می‌کند می‌تواند به این موضع مربوط شود.

۴. پایین بودن سهم اشتغالزایی عمومی: با توجه به حجم نسبتاً بزرگ بخش دولتی اقتصاد ایران و حجم گسترده مداخلات دولت در اقتصاد، ذهنیت عموم مردم از اشتغالزایی، اشتغال عمومی و استخدام در یک ارگان دولتی است. حال آنکه آمار و اطلاعات جدول فوق نشان می‌دهد که از کل ۲۱ میلیون شاغل در سال ۱۳۹۳، ۱۷/۷ میلیون نفر در بخش خصوصی و ۳/۶ میلیون نفر در بخش دولتی شاغل بوده‌اند و در سال ۱۳۹۴ نیز از ۲۲ میلیون شاغل، ۱۸/۳ میلیون نفر در بخش خصوصی و ۳/۶۶ میلیون نفر در بخش دولتی فعالیت داشته‌اند.

۵. افزایش اشتغال غیررسمی: آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که از افزایش ۶۶۸ هزار نفر جمعیت شاغل کشور در سال ۱۳۹۴ حدود ۵۳ درصد یعنی ۳۵۴ هزار نفر شاغلان غیررسمی (شاغلانی که

به واسطه شغل خود دارای هیچ نوع بیمه‌ای نیستند) و ۴۷ درصد معادل ۳۱۴ هزار نفر شاغلان رسمی می‌باشند. وجود مشاغل غیررسمی در کشور، یکی دیگر از عواملی است که بر جهت‌دهی اذهان عمومی مؤثر بوده و پذیرش بهبود شرایط را مشکل می‌نماید.

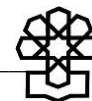
۶. بالا بودن سهم اشتغالزایی بنگاه‌های خرد: آمار و اطلاعات نشان می‌دهد که ۸۲ درصد از افزایش اشتغال در سال ۱۳۹۴ مربوط به بنگاه‌های خرد اقتصادی (دارای کمتر از ۱۰ نفر کارکن) است و از ۶۶۸ هزار نفر افزوده شده به جمعیت شاغل در سال ۱۳۹۴، حداقل ۳۹۲ هزار نفر به جمعیت شاغل در بنگاه‌های دارای ۱ تا ۴ نفر کارکن و حداقل ۱۵۶ هزار نفر به جمعیت شاغلان بنگاه‌های دارای ۵ تا ۹ نفر کارکن است. اما عدم ادراک تحولات بنگاه‌های خرد توسط اذهان عمومی به علت تعداد بسیار زیاد، پراکندگی رشته فعالیت‌های آنها در کشور (به خصوص در بخش خدمات) و سهم بسیار ناچیز این بنگاه‌ها در رشد اقتصادی، می‌تواند از جمله عوامل ایجاد شکاف در اذهان عمومی و واقعیت بازار کار باشد.

۷. پایین بودن سطح دستمزد شاغلین: پایین بودن سطح دستمزد دریافتی شاغلین (به عنوان مثال دستمزد کمتر از ۵۰۰ هزار تومان در ماه برای کارگران در ۵۲۲ بنگاه صنعتی در سال ۱۳۹۲) وجود کارگران شاغل زیر خط فقر و با دستمزد پایین، عدم کفایت سطح حداقل دستمزد در خروج از فقر کارگران شاغل، باعث شده است تا به لحاظ میزان درآمد، تفاوتی بین بیکاران و برخی شاغلین نباشد و همین امر می‌تواند بر میزان پذیرش اشتغال در اذهان عمومی مؤثر باشد.

۸. توزیع نامتوازن منطقه‌ای اشتغال: شواهد نشان می‌دهد که استان‌های کشور از نظر شاخص‌های بازار کار توزیع نامتوازی دارند و از این حیث بین استان‌ها شکاف بالایی وجود دارد. به عنوان مثال:

بیشترین نرخ بیکاری کل استانی در سال ۱۳۹۴ مربوط به استان‌های کهگیلویه و بویراحمد ۱۷/۷ درصد، کرمانشاه ۱۷/۶ درصد و چهارمحال و بختیاری ۱۶/۴ درصد و کمترین این نرخ با مقدار ۷/۳ درصد مربوط به استان آذربایجان شرقی و کرمان و استان مرکزی با ۷/۹ درصد است. در سال ۱۳۹۵ نیز استان‌های مرکزی با ۷/۳ و سمنان با ۸/۶ درصد کمترین نرخ بیکاری و استان‌های کرمانشاه با ۲۲ درصد و چهارمحال و بختیاری با ۲۰/۲ درصد بیشترین نرخ بیکاری را داشته‌اند. از سوی دیگر اذهان عمومی نسبت به تحولات منطقه‌ای حساس و اثرپذیر است و در این بین پراکندگی نامتوازن اشتغال و بیکاری بین مناطق، دسترسی نامتعادل به نهادهای ارتباطی و رسانه‌ای، عدم تقارن میان حساسیت‌های اجتماعی و حساسیت زیاد جامعه به خبرهای منفی و خبرهای مثبت مزید بر علت شده و پذیرش بهبود شرایط را دشوار می‌سازد.

۹. ایرادات تعریف رسمی شاغل: یکی دیگر از دلایل ناملموس بودن افزایش تعداد شاغلین در جامعه، نوع تعریف شاغل در محاسبات مرکز آمار ایران می‌باشد که بنابه تعریف سازمان جهانی کار، تمام افراد ۱۰ ساله و بیشتر (یا ۱۵ ساله و بیشتر) که در طول هفته مرجع، طبق تعریف کار، حداقل یک

ساعت کار کرده و یا بنابه دلایلی به‌طور موقت کار را ترک کرده باشند، شاغل به حساب می‌آورد. این تعریف عملاً طیف قابل توجهی از شاغلین پاره‌وقت را هم‌ردیف شاغلین تمام‌وقت قرار می‌دهد که لزوماً با ذهنیت جامعه و حتی برداشت بخشی از افراد شاغل پاره‌وقت از اشتغال متفاوت است.

منابع و مآخذ

۱. مرکز آمار ایران، نتایج طرح کارگاه‌های صنعتی ۱۰ نفر کارکن و بیشتر در سال‌های مختلف.
۲. مرکز آمار ایران نتایج طرح آمارگیری از نیروی کار سال‌های مختلف.

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۵۴۳۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: واکاوی افزایش اشتغال در سال‌های ۱۳۹۴ و ۱۳۹۵

نام دفتر: مطالعات اقتصادی (گروه اقتصاد کلان)

تهیه و تدوین کنندگان: فاطمه عزیزخانی، سیدهدادی موسوی‌نیک

ناظران علمی: سیداحسان خاندوزی، مهراں بهنیا

متقاضی: معاونت پژوهش‌های اقتصادی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. ادراک عمومی
۲. اشتغال
۳. بیکاری

تاریخ انتشار: ۱۳۹۶/۴/۱۹